HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

ARISTEAE

QVAE FERTVR

AD PHILOCRATEM EPISTVLAE

INITIVM

(§§ 1—42 *M.* = p. 13—23 *Schm.*)

APPARATV CRITICO ET COMMENTARIO INSTRVCTVM

EDIDIT

LVDOVICVS MENDELSSOHN.

CONLEGAE VENERANDI OPVS POSTVMVM
TYPIS DESCRIBENDVM CVRAVIT
M. KRASCHENINNIKOV.

IVRIEVI (ol. DORPATI)

TYPIS MATTIESENIANIS

MDCCCXCVII.

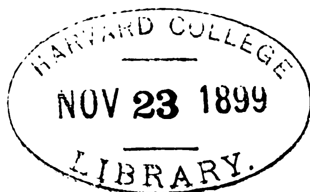

Opus ex „Actorum et Commentationum IMP. Vniversitatis Iurievensis (olim Dorpatensis)" vol. V (a. 1897) fasc. I seorsus expressum.

Ludovico Mendelssohn, conlegae venerando, qui universitatis nostrae per quinque fere lustra insigne decus ac lumen fuit quemque iam crudeli morte praereptum cuncti quam maxime deflemus, epistulae Aristeanae editionem ut inciperet tantummodo, Fortuna viris invida fortibus concessit. quantum detrimentum inde idque inreparabile litterae nostrae ceperint, facillime intellegent, quicumque illius opus postumum perlegerint, quod Alexandrae Mendelssohn clarissimae feminae permissu et amplissimi senatus universitatis nostrae auctoritate publici nunc iuris facio. Quo in opere typis describendo me schedas Mendelssohnii quam religiosissime ut par est secutum esse neque quidquam temere mutasse vix est quod moneam. ita notae propriae ad deteriores codices significandos adhiberi solitae, qua Mendelssohn quoque usus est, **s** *litteram substituere necessitate coactus sum, quia notam illam typographia nostra non habet. quod vero meum erat, primum calami errores sustuli hic illic obvios (veluti p. 15, 22* in Aegypto; *p. 15, 34* secundam; *p. 37, 39* inconnine*), aliaque id genus correxi (veluti p. 31, 30:* ad § 16*), deinde pro paginarum versuumque numeris editionis Schmidtianae a Mendelssohnio allatis, ubicumque id fieri potuit, huius ipsius editionis numeros posui. quae ipse inserui, ea omnia litteris inclinatis distinxi, — quo tamen non pertinere quaecumque his litteris in apparatu critico proferuntur, neque codicum notas in commentario passim adhibitas nec* Epiphanii *voc. ibidem (ad §§ 39—42) obvium per se intellegitur.*

Restat, ut gratias agam Georgio Goetz professori Ienensi et Iacobo Ohse conlegae carissimo, quorum hic in vocabulis typis Hebraicis describendis me comiter adiuvit, ille codicum notas pleniores, quae infra proferuntur, ex ipsius Mendelssohnii adnotationibus depromptas, Alexandra Mendelssohn c. f. intercedente, mecum communicavit.

Michael Krascheninnikov.

NOTAE EXPLICANTUR.

1. Aristeae codices:

H = *cod. Monacensis 9, saec. XI.*
L = *cod. Laurentianus (ex eis qui postea accesserunt), saec. X.*

$N^{I} = \begin{cases} m = \textit{cod. Marcianus 534, saec. XI.} \\ p = \textit{cod. Vaticano-Palatinus 203, saec. XI.} \end{cases}$

$N^{II} = \begin{cases} x = \textit{cod. Vaticanus 383, saec. XI.} \\ y = \textit{cod. Vaticanus 747, saec. XI.} \end{cases}$

N = *consensus in* N^{I} *et* N^{II}.

Codicis (R) Barberiniani IV, 56 (saec. XII), quippe qui initio sit mutilus, nullus in hac editionis parte usus videtur fuisse.

Z = *consensus codicum supra scriptorum.*
s = *codices deteriores editionesve vetustae.*

2. Eusebii codices:

b = *cod. Parisinus 465.*
g = *cod. Laurentianus pl. VI, 9.*
i = *cod. Marcianus 341.*

3. Iosephi codices

notis Nieseanis significari monuisse satis habeo.

// *rasurae nota est.*
| *finem versus vel paginae significat.*

ΑΡΙΣΤΕΑΣ
ΦΙΛΟΚΡΑΤΕΙ.

---

p. 13 S. Ἀξιολόγου διηγήσεως, ὦ Φιλόκρατες, περὶ τῆς γενηθεί- 1
σης ἡμῖν ἐντυχίας πρὸς Ἐλεάζαρον τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀρχιε-
ρέα συνεσταμένης διὰ τὸ σὲ περὶ πολλοῦ πεποιῆσθαι, παρ'
ἕκαστα †ὑπομιμνήσκων, συνακοῦσαι περὶ ὧν ἀπεστάλημεν
καὶ διὰ τί, πεπείραμαι σαφῶς ἐκθέσθαι σοι, κατειληφὼς ἣν
ἔχεις φιλομαθῆ διάθεσιν· ὅπερ μέγιστόν ἐστιν ἀνθρώπῳ,
προσμανθάνειν ἀεί τι καὶ προσλαμβάνειν, ἤτοι κατὰ τὰς
ἱστορίας ἢ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα πεπειραμένων· οὕτω
γὰρ κατασκευάζεται ψυχῆς καθαρὰ διάθεσις· ἀναλαβοῦσα
τὰ κάλλιστα καὶ πρὸς τὸ πάντων κυριώτατον νενευκυῖα, τὴν
εὐσέβειαν, ἀπλανεῖ κεχρημένη κανόνι διοικεῖ τὴν προαίρεσιν.
ἔχοντες ἡμεῖς πρὸς τὸ περιέργως τὰ θεῖα κατανοεῖν 2
ἑαυτοὺς ἐπεδώκαμεν εἰς τὸν προειρημένον ἄνδρα πρεσβείαν,
καλοκἀγαθίᾳ καὶ δόξῃ προτετιμημένον ὑπό τε τῶν πολιτῶν
καὶ τῶν ἄλλων καὶ κατακεκτημένον μεγίστην ὠφέλειαν τοῖς
σὺν ἑαυτῷ, καὶ τοῖς κατὰ τοὺς ἄλλους τόπους πολίταις πρὸς
τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου νόμου — διὰ τὸ γεγράφθαι παρ'
αὐτοῖς ἐν διφθέραις Ἑβραϊκοῖς γράμμασιν. ἣν δὲ καὶ
ἐποιησάμεθα ἡμεῖς σπουδήν, λαβόντες καιρόν, πρὸς τὸν βα-
σιλέα περὶ τῶν μετοικισθέντων εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἰου-
δαίας ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ βασιλέως, πρώτως κεκτημένου
τήν τε πόλιν καὶ τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον παρειληφότος,
ἄξιόν ἐστι καὶ ταῦτά σοι δηλῶσαι. πέπεισμαι γάρ σε 3
μᾶλλον ἔχοντα πρόσκλισιν πρὸς τὴν σεμνότητα καὶ τὴν
τῶν ἀνθρώπων διάθεσιν τῶν κατὰ τὴν σεμνὴν νομοθεσίαν
διεξαγόντων περὶ ὧν προαιρούμεθα δηλοῦν ἀσμένως ἀκού-

---

3. *συνισταμένης L* || **4.** *ὑπομιμνήσκων*] *ὑπομιμνήσκοντα* conieci || **5.** *κατειληφὼς* — **6.** *ἀνθρώπῳ* om. *H* || **7.** *ἤτοι κατὰ τὰς Z*, *ἤτοι τὶ ἀπὸ τῆς s* || **8.** *κατ' αὐτὸ τὸ Ls*, *κατὰ ταυτὸ τὸ HN* || *πεπειραμένων LNs*, *πεπειραμένω//*, 1 litt. er., *H*, *πεπειραμένῳ* Schmidt || **9.** *διάθεσις* <*ἤ τις*> vel *ἀναλαβοῦσά* <*τε*> conieci || **13.** *προεδώκαμεν L* || **14.** *τετιμημένον L* || **15.** *κατακεκτημένον Lx*, *κατα|κτημένον m*, *κατεκτημένον pys*, *κατεκτημένου H* || **18.** *αὐτοῦ L* || *δὲ* Kuiper, *δὴ Z* || **19.** *σπουδήν* Kuiper, *σπουδῇ Z* || **22.** *τὰ* om. *L* || **24.** *πρόσκλισιν s*, *πρόσκλησιν*, *ι* sup. scr. a m. 1 ut vid., *y*, *πρόσκλησιν* ceteri || **26.** *δηλοῦν*, *ἀσμένως ἀκ.* coni. Schmidt, *δηλοῦντες μὲν ὡς σὲ (ὥστε Hs) ἀκ. Z*

σεσθαι, προσφάτως παραγεγενημένον ἐκ τῆς νήσου πρὸς p. 14 S.
ἡμᾶς καὶ βουλόμενον συνακούειν ὅσα πρὸς ἐπισκευὴν
ψυχῆς ὑπάρχει. καὶ πρότερον δὲ διεπεμψάμην σοι περὶ
ὧν ἐνόμιζον ἀξιομνημονεύτων εἶναι τὴν ἀναγραφήν, ἣν μετ-
ελάβομεν παρὰ τῶν κατὰ τὴν λογιωτάτην Αἴγυπτον λο-
4 γιωτάτων ἀρχιερέων περὶ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων. φιλο-
μαθῶς γὰρ ἔχοντί †σοι περὶ τῶν δυναμένων ὠφελῆσαι
διάνοιαν δέον ἐστὶ μεταδιδόναι, μάλιστα μὲν πᾶσι τοῖς
ὁμοίοις, πολλῷ δὲ μᾶλλον σοὶ γνησίαν ἔχοντι τὴν αἵρεσιν,
οὐ μόνον κατὰ τὸ συγγενὲς ἀδελφῷ καθεστῶτι, ἀλλὰ καὶ
τὸν τρόπον, τῇ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμῇ τὸν αὐτὸν ὄντα ἡμῖν·
χρυσοῦ γὰρ χάρις ἢ κατασκευή τις ἄλλη τῶν τετιμημένων
παρὰ τοῖς κενοδόξοις ὠφέλειαν οὐκ ἔχει τὴν αὐτήν, ὅσον ἡ
παιδείας ἀγωγὴ καὶ ἡ περὶ τούτων φροντίς. ἵνα δὲ μὴ
περὶ τῶν προλεγομένων μηκύνοντες ἀδόλεσχόν τι ποιῶμεν,
ἐπὶ τὸ συνεχὲς τῆς διηγήσεως ἐπανήξομεν.
5 κατασταθεὶς ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως βιβλιοθήκης Δη-
μήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐχρηματίσθη πολλὰ διάφορα πρὸς τὸ
συναγαγεῖν, εἰ δυνατόν, ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην
βιβλία· καὶ ποιούμενος ἀγορασμοὺς καὶ μεταγραφὰς ἐπὶ
τέλος ἤγαγεν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὴν τοῦ βασιλέως πρόθεσιν.
παρόντων οὖν ἡμῶν ἐρωτηθεὶς πόσαι τινὲς μυριάδες τυγ-
χάνουσι βιβλίων, εἶπεν· 'ὑπὲρ τὰς εἴκοσι, βασιλεῦ· σπου-
δάσω δ' ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, πρὸς τὸ πληρωθῆναι πεντήκοντα
μυριάδας, τὰ λοιπά. προσαγγέλλεταί δέ μοι καὶ τὰ τῶν Ἰου-
δαίων νόμιμα μεταγραφῆς ἄξια καὶ τῆς παρὰ σοὶ βιβλιοθή-
6 κης εἶναι.' 'τί τὸ κωλῦον οὖν, εἶπεν, ἐστί σε τοῦτο ποιῆ-
σαι; πάντα γὰρ ὑποτέτακταί σοι τὰ πρὸς τὴν χρείαν.' ὁ
δὲ Δημήτριος εἶπεν· 'ἑρμηνείας προσδεῖται· χαρακτῆρσι γὰρ

---

2. *ὑπακούειν Hs* || **6.** *περὶ LN, παρὰ Hs* || **7.** *σοι* del. Kuiper, *μοι* coni. Schmidt || **8.** *ἐστὶ* om. *Hs* || *διδόναι H* || **10.** *καθεστῶτι, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον* Kuiper, *καθεστῶτι τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ Z* || **13.** *ὅσην* coni. Schmidt || **17.** *κατασταθεὶς*] inc. *Eus.* || **18.** *διάφορα* om. *bg* || **19.** *εἰ δυνατὸν* om. *Eus.*, || **22.** *οὖν Eus.*, *γὰρ* H^2 in fine vs. et *s*, om. *LN* || **22. 23.** *βιβλίων τυγχάνουσιν bg* || **23.** *εἶπεν* om. *i* || *σπουδάσω Eus.*, *πληρώσω Arist. codd.* || **25.** *προσήγγελται Eus.* || *καὶ τὰ Eus.*, *καὶ Arist.* || **26.** *καὶ* om. *bg* || **27.** *εἰπεῖν ἐστιν i*, *ἐστιν εἰπεῖν bg* || **28.** *ἀποτέτακται Eus.* || **29.** *δεῖται H* || **29.** *χαρακτῆρσι* — **p. 3, 4.** *τρόπος* ita constituerim: *χαρακτῆρσι γὰρ ἰδίοις κατὰ τὴν Ἰουδαίων* (vel *-αν*) *χρῶνται, καθάπερ Αἰγύπτιοι. ὑπολαμβάνονται* <*μὲν*> *Συριακῇ χρῆσθαι τῇ τῶν γραμμάτων θέσει, τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἕτερος τρόπος, καθὸ καὶ φωνὴν ἰδίαν ἔχουσιν.*

ἰδίοις κατὰ τὴν Ἰουδαίων χρῶνται, καθάπερ Αἰγύπτιοι τῇ
τῶν γραμμάτων θέσει, καθὸ καὶ φωνὴν ἰδίαν ἔχουσιν.
ὑπολαμβάνονται Συριακῇ χρῆσθαι· τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ'
ἕτερος τρόπος'. μεταλαβὼν δὲ ἕκαστα ὁ βασιλεὺς εἶπε
p. 15 S. γραφῆναι πρὸς τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων, ὅπως τὰ προει-
ρημένα τελείωσιν λάβῃ.

νομίσας δὲ ἐγὼ καιρὸν εἶναι περὶ ὧν πολλάκις ἠξιώ- 7
κειν Σωσίβιόν τε τὸν Ταραντῖνον καὶ Ἀνδρέαν τοὺς ἀρχι-
σωματοφύλακας, περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν μετηγμένων
ἐκ τῆς Ἰουδαίας ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ βασιλέως — ἐκεῖνος
γὰρ ἐπελθὼν τὰ κατὰ κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην ἅπαντα,
συγχρώμενος εὐημερίᾳ μετὰ ἀνδρείας, τοὺς μὲν μετῴκιζεν
οὓς δὲ ᾐχμαλώτιζε, φόβῳ πάντα ὑποχείρια ποιούμενος· ἐν
ὅσῳ καὶ πρὸς δέκα μυριάδας ἐκ τῆς τῶν Ἰουδαίων χώρας
εἰς Αἴγυπτον μετήγαγεν· ἀφ' ὧν ὡσεὶ τρεῖς μυριάδας 8
καθοπλίσας ἀνδρῶν ἐκλεκτῶν εἰς τὴν χώραν κατῴκισεν ἐν
τοῖς φρουρίοις· ἤδη μὲν καὶ πρότερον ἱκανῶν εἰσεληλυ-
θότων σὺν τῷ Πέρσῃ, καὶ πρὸ τούτων ἑτέρων συμμαχιῶν
ἐξαπεσταλμένων πρὸς τὸν τῶν Αἰθιόπων βασιλέα μάχεσθαι
σὺν Ψαμμητίχῳ· ἀλλ' οὐ τοσοῦτοι τῷ πλήθει παρεγενήθη-
σαν ὅσους Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Λάγου μετήγαγε· καθὼς δὲ 9
προείπομεν, ἐπιλέξας τοὺς ἀρίστους ταῖς ἡλικίαις καὶ ῥώμῃ
διαφέροντας καθώπλισε, τὸ δὲ λοιπὸν χύμα πρεσβυτέρων
καὶ νεωτέρων, ἔτι δὲ γυναικῶν, εἴασεν εἰς τὴν οἰκετείαν,
οὐχ οὕτως τῇ προαιρέσει κατὰ ψυχὴν ἔχων ὡς καταкρατού-
μενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν δι' ἃς ἐπεποίηντο χρείας ἐν
τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσιν —· ἡμεῖς δὲ ἐπεί τινα παρεύρεσιν
εἰς τὴν ἀπόλυσιν αὐτῶν ἀπελάβομεν, καθὼς προδεδήλωται,
τοιούτοις ἐχρησάμεθα λόγοις πρὸς τὸν βασιλέα·

'μήποτε ἄλογον ᾖ ἐλέγχεσθαι ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμά- 10
των, ὦ βασιλεῦ· τῆς γὰρ νομοθεσίας κειμένης πᾶσι τοῖς
Ἰουδαίοις — ἣν ἡμεῖς οὐ μόνον μεταγράψαι ἐπινοοῦμεν ἀλλὰ
καὶ διερμηνεῦσαι —, τίνα λόγον ἕξομεν πρὸς ἀποστολὴν ἐν
οἰκετείαις ὑπαρχόντων ἐν τῇ σῇ βασιλείᾳ πληθῶν ἱκανῶν;

---

1. *ἰουδαίων HLN*, *ἰουδαίαν sgi*, *ἰουδαίαν* ex *-ων b*[1] || **3.** *ὑπολαμβάνονται δὲ Eus.*, *ὑπ. μὲν* conieci || *συριακαῖς b* || **4.** *ὁ* seclusit Schmidt || **6.** *λάβοι g*, *λάβωσι Hs* || **10.** *ἀπὸ τῆς L* || **12.** *μετῴκισεν s* || **13.** *τοὺς δὲ s* || *ἅπαντα Hs* || **16.** *ἐκλελεγμένων L* || **18.** *σὺν* om. *L* in fine vs. || **19.** *αἰγυπτίων L* || **20.** *ψαμμιτίχῳ* fere *Z* || *τῷ πλήθει* om. *L* || **24.** *οἰκετίαν* fere *Z*, hic et postea || **27.** *ἐπεί*, *εἰ* ex corr. m. 2, *H*, *ἐπί N*[I]

ἀλλὰ τελείᾳ καὶ πλουσίᾳ ψυχῇ ἀπόλυσον τοὺς συνεχομένους
ἐν ταλαιπωρίαις, κατευθύνοντός σου τὴν βασιλείαν τοῦ τε-
θεικότος αὐτοῖς θεοῦ τὸν νόμον, καθὼς περιείργασμαι·
11 τὸν γὰρ πάντων ἐπόπτην καὶ κτίστην θεὸν οὗτοι σέβονται
ὃν καὶ πάντες, ἡμεῖς δέ, βασιλεῦ, προσονομάζοντες ἐτύμως *p. 16 S.*
Ζῆνα καὶ Δία· οὕτω δ' οὐκ ἀνοικείως οἱ πρῶτοι διεσήμα-
ναν, δι' ὃν ζωοποιοῦνται τὰ πάντα καὶ γίνεται, τοῦτον
ἁπάντων ἡγεῖσθαί τε καὶ κυριεύειν. ὑπερηρκὼς δὲ σύμ-
παντας ἀνθρώπους τῇ λαμπρότητι τῆς ψυχῆς ἀπόλυσιν
ποίησαι τῶν ἐνεχομένων ταῖς οἰκετείαις'.
12 οὐδὲ πολὺν χρόνον ἐπισχών, καὶ ἡμῶν κατὰ ψυχὴν
πρὸς τὸν θεὸν εὐχομένων τὴν διάνοιαν αὐτοῦ κατασκευάσαι
πρὸς τὸ τοὺς ἅπαντας ἀπολυθῆναι (κτίσμα γὰρ ὂν θεοῦ τὸ
γένος τῶν ἀνθρώπων καὶ μεταλλοιοῦται καὶ τρέπεται πάλιν
ὑπ' αὐτοῦ· διὸ πολλαχῶς καὶ ποικίλως ἐπεκαλούμην τὸν
κυριεύοντα κατὰ καρδίαν, ἵνα συναναγκασθῇ καθὼς ἠξίουν
13 ἐπιτελέσαι· μεγάλην γὰρ εἶχον ἐλπίδα περὶ σωτηρίας <τῶν>
ἀνθρώπων προτιθέμενος λόγον ὅτι τὴν ἐπιτέλειαν ὁ θεὸς
ποιήσει τῶν ἀξιουμένων· ὃ γὰρ πρὸς δικαιοσύνην καὶ καλῶν
ἔργων ἐπιμέλειαν ἐν ὁσιότητι νομίζουσιν ἄνθρωποι ποιεῖν,
κατευθύνει τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐπιβολὰς ὁ κυριεύων ἁπάν-
των θεός) ὁ δὲ διανακύψας καὶ προσβλέψας ἱλαρῷ τῷ προ-
14 σώπῳ· 'πόσας ὑπολαμβάνεις μυριάδας ἔσεσθαι;' ἔφη. παρ-
εστὼς δὲ Ἀνδρέας ἀπεφήνατο· 'βραχεῖ πλεῖον μυριάδων
δέκα'. ὁ δέ· 'μικρόν γε, εἶπεν, Ἀριστέας ἡμᾶς ἀξιοῖ
πρᾶγμα'. Σωσίβιος δὲ καὶ τῶν παρόντων τινὲς τοῦτ' εἶπον·
'καὶ γὰρ ἄξιόν ἐστι τῆς σῆς μεγαλοψυχίας ὅπως χαριστή-
ριον ἀναθῇ τῷ μεγίστῳ θεῷ τὴν τούτων ἀπόλυσιν· μεγί-
στως γὰρ τετιμημένος ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος τὰ πάντα καὶ
δεδοξασμένος ὑπὲρ τοὺς προγόνους, εἰ καὶ μέγιστα ποιήσεις
χαριστήρια καθῆκόν ἐστί σοι'.
15 διαχυθεὶς δὲ εὖ μάλα τοῖς ὀψωνίοις εἶπε προσθεῖναι,
καὶ σώματος ἑκάστου κομίζεσθαι δραχμὰς εἴκοσι — καὶ περὶ

1. *ψυχῇ ἀπόλυσον* hiant || **2.** *σου Ns, σοι L, σε, ε* in ras., *H* || *τὴν βασιλείαν* om. *H* || **5.** *βασιλεῦ HN, ὦ βασιλεῦ L, μάλιστα s* || *ἐτύμως Iosephus, ἑτέρως Zs* || **6.** *Ζῆνα καὶ Δία. οὕτω* Schmidt, *ζῆν· ἃ (ζῆν//α,* 1 litt. eras., *H) καὶ δια τοῦτο Z, Ζῆνα. καὶ διὰ τοῦτο s* || *δ'* om. *L* || **7.** *γίγνεται s* || **15.** *πολλαῖς καὶ ποικίλαις H* || **17.** *γὰρ* om. *L* || *τῶν* addidi || **21.** *ἐπιβουλὰς L* || **23.** *ἔσεσθαι μυριάδας s*, et primitus *H* (transpos. signa sup. scr. m. 1) || **24.** *βραχὺ x* || **25.** *ἕνδεκα Ioseph.* || **26.** *τοῦτ'*] *τότ'* vertit Garbitz ('tum') || **33.** *ἑκατὸν εἴκοσι Iosephus*

τούτων ἐκθεῖναι πρόσταγμα, — τὰς δὲ ἀπογραφὰς ποιεῖσθαι
παρ' αὐτά, μεγαλείως χρησάμενος τῇ προθυμίᾳ, τοῦ θεοῦ
τὴν πᾶσαν ἐπιτελέσαντος ἡμῶν προαίρεσιν καὶ συναναγκά-
σαντος αὐτὸν ἀπολυτρῶσαι μὴ μόνον τοὺς συνεληλυθότας τῷ
p. 17 S. στρατοπέδῳ τοῦ πατρὸς ἀλλὰ καὶ εἴ τινες προῆσαν ἢ μετὰ
ταῦτα παρεισήχθησαν εἰς τὴν βασιλείαν, ... ὑπὲρ τὰ τετρα-
κόσια τάλαντα τὴν δόσιν ἀπέφαινον εἶναι. καὶ τοῦ προστάγ- 16
ματος δὲ τὸ ἀντίγραφον, οὐκ ἄχρηστον οἴομαι, κατακεχώρισται·
πολλῷ γὰρ ἡ μεγαλομέρεια φανερωτέρα καὶ εὔδηλος ἔσται
τοῦ βασιλέως — τοῦ θεοῦ κατισχύοντος αὐτὸν εἰς τὸ σω-
τηρίαν γενέσθαι πλήθεσιν ἱκανοῖς. ἦν δὲ τοιοῦτο τοῦ βασι-
λέως προστάξαντος·
'ὅσοι τῶν συνεστρατευμένων τῷ πατρὶ ἡμῶν εἰς τοὺς 17
κατὰ Συρίαν καὶ Φοινίκην τόπους ἐπελθόντες τὴν τῶν Ἰου-
δαίων χώραν ἐγκρατεῖς ἐγένοντο σωμάτων Ἰουδαϊκῶν καὶ
ταῦτα διακεκομίκασιν εἴς τε τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἢ καὶ
πεπράκασιν ἑτέροις, ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τινες προῆσαν ἢ καὶ
μετὰ ταῦτά εἰσιν εἰσηγμένοι τῶν τοιούτων, ἀπολύειν παρα-
χρῆμα τοὺς ἔχοντας, κομιζομένους αὐτίκα ἑκάστου σώματος
δραχμὰς εἴκοσι, τοὺς μὲν στρατιώτας τῇ τῶν ὀψωνίων δόσει
τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης. νομίζομεν γὰρ 18
καὶ παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἡμῶν βούλησιν καὶ παρὰ τὸ καλῶς
ἔχον ᾐχμαλωτεῦσθαι τούτους, διὰ δὲ τὴν στρατιωτικὴν προ-
πέτειαν τήν τε χώραν αὐτῶν κατεφθάρθαι καὶ τὴν τῶν
Ἰουδαίων μεταγωγὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον γεγονέναι· ἱκανὴ γὰρ
ἦν ἡ παρὰ τὸ πεδίον γεγονυῖα ἐκ τῶν στρατιωτῶν ὠφέλεια.
διὸ παντελῶς ἀνεπιεικής ἐστι καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων κατα-
δυναστεία. πᾶσιν οὖν ἀνθρώποις τὸ δίκαιον ἀπονέμειν ὁμο- 19
λογούμενοι — πολλῷ δὲ μᾶλλον τοῖς ἀλόγως καταδυναστευο-
μένοις — καὶ κατὰ πᾶν ἐκζητοῦντες τὸ καλῶς ἔχον πρός τε

---

6. *παρήχθησαν Hs* || *βασιλείαν,* <*καίπερ*> *ὑπὲρ* conieci, *βασιλείαν. ὑπὲρ* <*γοῦν*> [vel <*οὖν*>] Schmidt || **6. 7.** *τριακόσια L* || **7.** *ἀποφαίνον* (sic) *H* || **8.** *οἶμαι m* || *κατακεχωρίσθαι* N^1 || **9.** *μεγαλομέρεια* Schmidt, *-μερία s, -μοιρία Z.* et sic postea || **11.** *τοιοῦτο LNs, τοιοῦτον H* || **12.** *προτάξαντος Hs* || **14. 15.** *τῇ ... χώρᾳ Hs* || **15.** *ἐγκρατεῖς* — **16.** *χώραν* om. *L* || **16.** *ἐς s* || **19.** *κομιζομένου L* || *ἑκ. σώμ. τοὺς ἔχοντας δρ. εἴκ. Hs* || **20.** *δραγμὰς L* || *τοὺς ἔχοντας μὲν L* || **24. 25.** *τὴν τῶν ἰουδ. NHs, τὴν ἰουδ. L* || **26.** *παρὰ τὸ πεδίον*] *παρὰ τὸν πόλεμον* Naber || **28. 29.** *ὁμολογούμενοι s, -οις H* (in quo *ὁμολογουμένοις ἀπονέμειν* primitus scripta transpos. m. 1), *-ως N*, et *L* e corr. (fort. ex *-οις*) m. 1.

τὸ δίκαιον καὶ τὴν κατὰ πάντων εὐσέβειαν προστετάχαμεν
ὅσα τῶν Ἰουδαϊκῶν ἔστι σωμάτων ἐν οἰκετείαις παντὶ καὶ
καθ᾿ ὁντινοῦν τρόπον ἐν τῇ βασιλείᾳ κομιζομένους τοὺς p. 18 S.
ἔχοντας τὸ προκείμενον κεφάλαιον ἀπολύειν — καὶ μηδένα
κακοσχόλως περὶ τούτων μηδὲν οἰκονομεῖν, — τὰς δ᾿ ἀπο-
γραφὰς ἐν ἡμέραις τρισὶν ἀφ᾿ ἧς ἡμέρας ἔκκειται τὸ πρόσ-
ταγμα, ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς καθεσταμένους περὶ τούτων,
20 καταδεικνύντας εὐθὺ καὶ τὰ σώματα· διειλήφαμεν γὰρ καὶ
ἡμῖν συμφέρειν καὶ τοῖς πράγμασι τοῦτ᾿ ἐπιτελεσθῆναι. τὸν
δὲ βουλόμενον προσαγγέλλειν περὶ τῶν ἀπειθησάντων, ἐφ᾿ ᾧ
τοῦ φανέντος ἐνόχου τὴν κυρείαν ἕξειν· τὰ δὲ ὑπάρχοντα
τῶν τοιούτων εἰς τὸ βασιλικὸν ἀναληφθήσεται᾿.
21 εἰσδοθέντος δὲ τοῦ προστάγματος ὅπως ἐπαναγνωσθῇ
τῷ βασιλεῖ, τὰ ἄλλα πάντ᾿ ἔχοντος πλὴν τοῦ ‘<ὁμοίως δὲ>
καὶ εἴ τινες προῆσαν ἢ καὶ μετὰ ταῦτά εἰσιν εἰσηγμένοι τῶν
τοιούτων᾿, αὐτὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς προσέθηκε, μεγαλομερείᾳ
καὶ μεγαλοψυχίᾳ χρησάμενος, ἐκέλευσέ τε τὴν τῶν διαφόρων
δόσιν, ἀθρόαν οὖσαν, ἀπομερίσαι τοῖς ὑπηρέταις τῶν ταγμάτων
καὶ βασιλικοῖς τραπεζίταις· οὕτω δοχθὲν ἐκεκύρωτο ἐν
22 ἡμέραις ἑπτά. πλεῖον δὲ ταλάντων ἑξακοσίων ἑξήκοντα ἡ
δόσις ἐγεγόνει· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν ἐπιμαστιδίων τέκνων
σὺν ταῖς μητράσιν ἠλευθεροῦντο· προσανενεχθέντος δὲ εἰ
καὶ περὶ τούτων εἰκοσαδραχμία δοθήσεται, καὶ τοῦτ᾿ ἐκέλευσεν
ὁ βασιλεὺς ποιεῖν, ὁλοσχερῶς περὶ τοῦ δόξαντος ἅπαντ᾿
ἐπιτελῶν.
23 ὡς δὲ κατεπράχθη ταῦτα, τὸν Δημήτριον ἐκέλευσεν
εἰσδοῦναι περὶ τῆς τῶν Ἰουδαϊκῶν βιβλίων ἀντιγραφῆς·

---

1. *πάντα* L^1, corr. L^2 || **2.** *ἔστιν τῶν σωμάτων* N^{I} || *οἰκετίαις NHs*, *οἰκέταις L* || *καὶ s*, *μὴ Z* || **3.** *ὁντινοῦν* N^{I}*ys*, *ὁντιναοῦν LHx* || **4.** *κεφάλαιον* om. *H* || **7.** *καθεσταμένους* Schmidt, *κατεσταμένους* HLN^{II}, *κατεσταλμένους* N^{I} *s* || **8. 9.** *καὶ ἡμῖν LN*, *ἡμῖν Hs* || **10.** *ἐφ᾿ ᾧ* scripsi, *ἔφη (ἔφην p) Z* et pars *s*, *ἐπὶ* al. *s* || **11.** *κυρείαν LN*, *κυρίαν Hs* || **12.** *ἀναλημφθήσεται m*, *ἀναλη//φθήσεται*, 1 lit. er., *H*, *ἀναλυμφθήσεται p* || **13.** *δὲ Hs*, om. *LN* || **14.** *καὶ τὰ Ios.* || *πάντα s* || *ὁμοίως δὲ* add. Schmidt || **15.** *εἰσὶν εἰσηγμένοι Hs*, *εἰσηγμένοι εἰσὶ LN* || **16.** *αὐτὸς Ios.*, *αὐτὸ Zs* || **17.** *τὴν τῶν x Ios.*, *τῶν ceteri* || **18.** *πραγμάτων s* || **19.** *καὶ τοῖς βασ. Ios.* || **20.** *πλεῖον N*, *πλείων Ls*, et *H*, sed accent. in ras. (ex ˜ ?) || *ἑξακοσίων*] *τετρακοσίων* vid. legendum cum *Ios.* || **22.** *ἐλευθεροῦντο* LN^{I}*y*, in *H* *ἠ(λευθ.)* in ras. m. 2 (ex *ἐ* ?) || *δὲ Hs* (*p* ?), om. LN^{II}*m* || **23.** *εἰκοσαδραχμία* (vel *εἰκοσα δραχμία*) *HLN*, *εἴκοσι δραχμία s*, *ἑκατὸν εἴκοσι δραχμαὶ Ios.* || **24.** *ἅπαντα s* || **26.** *ὡς δὲ*] rursus inc. *Euseb.* || *τῷ δημητρίῳ L* || **27.** *ἐκδοῦναι i* et plerique codd. *Iosephi* || *ἀναγραφῆς Ios.* et *Eus.*

πάντα γὰρ διὰ προσταγμάτων καὶ μεγάλης ἀσφαλείας τοῖς
βασιλεῦσι τούτοις διῳκεῖτο, καὶ οὐδὲν ἀπερριμμένως οὐδ' εἰκῇ·
διόπερ καὶ τὰ τῆς εἰσδόσεως καὶ τὰ τῶν ἐπιστολῶν ἀντίγραφα
κατακεχώρικα, — καὶ τὸ τῶν ἀπεσταλμένων πλῆθος καὶ τὴν
p. 19 S. ἑκάστου κατασκευὴν διὰ τὸ μεγαλομερείᾳ καὶ τέχνῃ διαφέρειν
ἕκαστον αὐτῶν. τῆς δὲ εἰσδόσεώς ἐστιν ἀντίγραφον τόδε·
ʽΒασιλεῖ μεγάλῳ παρὰ Δημητρίου. 24
προστάξαντός σου, βασιλεῦ, περὶ τῶν ἀπολειπόντων εἰς
τὴν συμπλήρωσιν τῆς βιβλιοθήκης βιβλίων ὅπως ἐπισυναχθῇ καὶ
τὰ διαπεπτωκότα τύχῃ τῆς προσηκούσης ἐπισκευῆς, πεποιημένος
οὐ παρέργως τὴν ἐν τούτοις ἐπιμέλειαν προσαναφέρω σοι.
τὰ δὲ τοῦ νόμου τῶν Ἰουδαίων βιβλία σὺν ἑτέροις ὀλίγοις τισὶν 25
ἀπολείπει· τυγχάνει γὰρ Ἑβραϊκοῖς γράμμασι καὶ φωνῇ
λεγόμενα, ἀμελέστερον δὲ καὶ οὐχ ὡς ὑπάρχει σεσήμανται,
καθὼς ὑπὸ τῶν εἰδότων προσαναφέρεται· προνοίας γὰρ
βασιλικῆς οὐ τέτευχε. δέον δ' ἐστὶ καὶ ταῦθ' ὑπάρχειν 26
παρά σοι διηκριβωμένα — διὰ τὸ καὶ φιλοσοφωτέραν εἶναι
καὶ ἀκέραιον τὴν νομοθεσίαν ταύτην ὡς ἂν οὖσαν θείαν·
διὸ πόρρω γεγόνασιν οἵ τε συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ καὶ τὸ τῶν
ἱστορικῶν πλῆθος τῆς ἐπιμνήσεως τῶν προειρημένων βιβλίων
καὶ τῶν κατ' αὐτὰ πεπολιτευμένων — καὶ πολιτευομένων —
ἀνδρῶν, διὰ τὸ ἁγνήν τινα καὶ σεμνὴν εἶναι τὴν ἐν αὐτοῖς
θεωρίαν, ὥς φησιν Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης. ἐὰν οὖν 27
φαίνηται, βασιλεῦ, γραφήσεται πρὸς τὸν ἀρχιερέα τὸν ἐν
Ἱεροσολύμοις ἀποστεῖλαι τοὺς μάλιστα καλῶς βεβιωκότας καὶ
πρεσβυτέρους ὄντας ἄνδρας, ἐμπείρους τῶν κατὰ τὸν νόμον τὸν
ἑαυτῶν, ἀφ' ἑκάστης φυλῆς ἕξ, ὅπως τὸ σύμφωνον ἐκ τῶν
πλειόνων ἐξετάσαντες καὶ λαβόντες τὸ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν

---

1. *ἀσφαλείας] ἀκριβείας Eus.* || **2.** *διωκεῖτο i* et *s*, *διώκεῖτο* (῍ sup. *ει* a m. 2, fuit sup. *ω*) *H*, *διωκεῖται b*, *διοικεῖται g*, *διώκητο LN* || *καὶ οὐδὲν p x Eus.*, *οὐδὲν LH s m y* || *ἀπεριμμένως bi*, *ἀπερριμμένως g* || **3.** *τὸ τῆς Eus.* || *ἐκδόσεως Li* || **6.** *ἐκδόσεως i* || *ἀντίγραφον ἐστὶν οὕτως L* || **8.** *προστεταχότος bg* || *ἀπολειπόντων* scripsi, *ἀπολιπόντων Zs*, *ἀπολειφθέντων Eus.* || **8. 9.** *εἰς συμπλήρωσιν τῆς διὰ βιβλιοθήκης βιβλίων bg* || **11.** *οὐ πὲρ ἄργως s* || **11. 12.** *σοὶ τάδε· τοῦ s* || **16.** *τετύχηκε(ν) Eus.* || *ἐστὶ] ἔτι bi* || *ταῦθ' x Eus.*, et H^1 ex *ταῦτ'*, *ταῦτα s*, *ταῦτ'* $LN^I y$ || **20.** *ἱστοριῶν b* || **21.** *αὐτὰ s*, *αὐτὰς Zbgi* || *καὶ πολιτευομένων* om. *Ios. Eus.* || **22.** *τούτοις s* || **23.** *ὥς* — p. **8, 2.** *παντὸς* om. *b* || **23.** *φησιν* om. *i* || *ἑκταῖος ὁ ἀβηρίτης g* || *οὖν* om. *g* || **24.** *φαίνηται Eus.*, *φανῆται* $H^1 LN$, *φανεῖται* $H^2 s$ || **24. 25.** *πρὸς τὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἀρχιερέα g* || **26.** *ὄντας* om. *Eus.* || **26. 27.** *τὸν νόμον ἑαυτῶν g* || **27.** *ἀφ'* $H^2 s\ x$ *Ios. Eus.* *ἐφ'* $H^1 LN^I y$

ἀκριβὲς ἀξίως καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σῆς προαιρέσεως θῶμεν εὐσήμως. εὐτύχει διὰ παντός’.

28 τῆς δὲ εἰσδόσεως ταύτης γενομένης ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς γραφῆναι πρὸς τὸν Ἐλεάζαρον περὶ τούτων, σημάναντα καὶ τὴν γενομένην ἀπολύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. ἔδωκε δὲ *p. 20 S.* καὶ εἰς κατασκευὴν κρατήρων τε καὶ φιαλῶν καὶ τραπέζης καὶ σπονδείων χρυσίου μὲν ὁλκῆς τάλαντα πεντήκοντα καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑβδομήκοντα καὶ λίθων ἱκανόν τι πλῆθος — ἐκέλευσε δὲ τοὺς ῥισκοφύλακας τοῖς τεχνίταις ὧν ἂν προαιρῶνται τὴν ἐκλογὴν διδόναι — καὶ νομίσματος εἰς θυσίας καὶ ἄλλα πρὸς τάλαντα ἑκατόν. δηλώσομεν δέ σοι περὶ τῆς κατασκευῆς, ὡς ἂν τὰ τῶν ἐπιστολῶν ἀντίγραφα διέλθωμεν.

29 ἦν δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴ τὸν τύπον ἔχουσα τοῦτον·

‘Βασιλεὺς Πτολεμαῖος Ἐλεαζάρῳ ἀρχιερεῖ χαίρειν καὶ ἐρρῶσθαι.

ἐπεὶ συμβαίνει πλείονας τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν κατῳκίσθαι γενηθέντας ἀνασπάστους ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ Περσῶν καθ’ ὃν ἐπεκράτουν χρόνον, ἔτι δὲ καὶ συνεληλυθέναι τῷ πατρὶ ἡμῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον αἰχμαλώτους, — ἀφ’ ὧν πλείονας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σύνταγμα κατεχώρισεν ἐπὶ μείζοσι μισθοφορίαις, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς προόντας κρίνας πιστοὺς φρούρια κτίσας ἀπέδωκεν αὐτοῖς ὅπως τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνος φόβον μὴ ἔχῃ διὰ τούτων· καὶ ἡμεῖς δὲ παραλαβόντες τὴν βασιλείαν φιλανθρωπότερον ἀπαντῶμεν τοῖς πᾶσι, πολὺ δὲ μᾶλλον τοῖς σοῖς πολίταις· —

30 ὑπὲρ δέκα μυριάδας αἰχμαλώτων ἠλευθερώκαμεν ἀποδόντες τοῖς κρατοῦσι τὴν κατ’ ἀξίαν ἀργυρικὴν τιμήν, διορθούμενοι καὶ εἴ τι κακῶς ἐπράχθη διὰ τὰς τῶν ὄχλων ὁρμάς, διειλη-

---

3. *ἐκδόσεως i, εἰσόδου Hs* || **4.** *σημάναντας Eus.* || **6.** *τε* om. *Hs* || **7.** *σπονδίων N* et pars codd. *Ios.* || **7. 8.** *καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑβδομήκοντα* om. *Ios.* || **8.** *ἱκανόν*] *καλόν i* || **9. 10.** *ὧν προαιρῶνται L, ὧν ἂν προαιροῦνται b, ὧν προαιροῦνται* Schmidt || **10.** *νομίσματα L* || **11.** *ἄλλα*] *Arist., τἄλλα bg, τὰ ἄλλα i* || **14.** *ἀρχιερεῖ ἐλεαζάρω bg* || **15.** *ἐπεὶ συμβαίνει Eus. s x*, et *H* qui tamen a m. 1 in mg.: *γρ. ἐπι, ἐπὶ συμβαίνει, ι* in ras. a m. 2, *L, ἐπισυμβαίνει* N^{I} *y* || **16.** *κατῳκίσθαι*] *κατωκεῖσθαι bgi, κατοικεῖσθαι Zs* || *γεννηθέντας L* || *ἀνασπάστους L*N^{I} *i, ἀναρπάστους* N^{II} *bg, ἀναστάτους s*, et *H* in quo tamen *στ* in ras. a m. 2 || **18.** *συνεισεληλυθέναι p i* || **19.** *καὶ πλείονας Eus.* || **20.** *κατεχώρισεν* ex *-ησεν* radendo *L* || **21.** *παρόντας N* || *πιστοὺς Z Eus., πλείστους s* || **22.** *μὴ* om. *Ios.* et *Eus.* || *ἔχει* N^{I} || **25.** *ὧν ὑπὲρ s*

φότες εὐσεβῶς τοῦτο πρᾶξαι καὶ τῷ μεγίστῳ θεῷ χαρι-
στικὸν ἀνατιθέντες, ὃς ἡμῖν τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ καὶ
δόξῃ κρατίστῃ παρ' ὅλην τὴν οἰκουμένην διατετήρηκεν· εἴς
τε τὸ στράτευμα τοὺς ἀκμαιοτάτους ταῖς ἡλικίαις τετάχαμεν,
τοὺς δὲ δυναμένους καὶ περὶ ἡμᾶς εἶναι, τῆς περὶ τὴν αὐλὴν
p. 21 S. πίστεως ἀξίους, ἐπὶ χρειῶν καθεστάκαμεν. βουλομένων δ' 31
ἡμῶν καὶ τούτοις χαρίζεσθαι καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκου-
μένην Ἰουδαίοις καὶ τοῖς μετέπειτα, προῃρήμεθα τὸν νόμον
ὑμῶν μεθερμηνευθῆναι γράμμασιν Ἑλληνικοῖς ἐκ τῶν παρ'
ὑμῶν λεγομένων Ἑβραϊκῶν γραμμάτων, ἵν' ὑπάρχῃ καὶ ταῦτα
παρ' ἡμῖν ἐν βιβλιοθήκῃ σὺν τοῖς ἄλλοις βασιλικοῖς βιβλίοις.
καλῶς οὖν ποιήσεις καὶ τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἀξίως ἐπι- 32
λεξάμενος ἄνδρας καλῶς βεβιωκότας πρεσβυτέρους, ἐμπει-
ρίαν ἔχοντας τοῦ νόμου καὶ δυνατοὺς ἑρμηνεῦσαι, ἀφ' ἑκά-
στης φυλῆς ἕξ, ὅπως ἐκ τῶν πλειόνων τὸ σύμφωνον εὑρεθῇ
— διὰ τὸ περὶ μειζόνων εἶναι τὴν σκέψιν. οἰόμεθα γὰρ ἐπιτε-
λεσθέντος τούτου μεγάλην ἀποίσεσθαι δόξαν. ἀπεστάλκα- 33
μεν δὲ περὶ τούτων Ἀνδρέαν τὸν ἀρχισωματοφύλακα καὶ
Ἀριστέαν, τιμωμένους παρ' ἡμῖν, διαλεξομένους σοι καὶ
κομίζοντας ἀπαρχὰς εἰς τὸ ἱερὸν ἀναθημάτων, καὶ εἰς θυ-
σίας καὶ τὰ ἄλλα ἀργυρίου τάλαντα ἑκατόν. γράφων δὲ καὶ
σὺ πρὸς ἡμᾶς περὶ ὧν ἂν βούλῃ κεχαρισμένος ἔσῃ, καὶ
φιλίας ἄξιόν τι πράξεις ὡς ἐπιτελεσθησομένων τὴν ταχίστην
περὶ ὧν ἂν αἱρῇ. ἔρρωσο'. πρὸς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν 34
ἀντέγραψεν ἐνδεχομένως ὁ Ἐλεάζαρος ταῦτα·

---

1. *πρᾶξαι Arist., πράσσειν Eus.* || *χαριστικὸν*] *χαριστήριον* Schmidt, bene || **4.** *τῇ ἡλικίᾳ s*, et *H* qui tamen in mg. a m. 1: *γρ. ταῖς ἡλικίαις* || **5.** *καὶ* om. N^{I} || *τῆς Zs, καὶ τῆς bi, καὶ τοὺς g* || **6.** *ἐπὶ χρειῶν* Schmidt, *ἐπὶ χειρῶν N, ἐπιχειρῶν L, ἐπιχειρῶν*, acc. sup. *ω* eraso, *H*, *ἐπιχείρων s, ἐπικρίνων Eus.* || *καθεστάκαμεν*] *κατεστάκαμεν Zs, κατέστησα Eus.* || **7.** *τούτοις Zs, σοι Eus.* || **9.** *ἡμῶν H* || **9. 10.** *παρ' ὑμῶν Zsi, παρ' ὑμῖν g*, fort. recte, *παρ' ἡμῖν b* || **10.** *ἑβρ. λεγ. γραμμ. Eus.* || **10. 11.** *ἵν' ὑπάρχῃ τὰ αὐτὰ καὶ παρ' ἡμῖν b* || **12.** *ἐπιλέξας Eus.* || **14.** *δυναμένους L* || **18.** *τούτων Eus., τούτου Zs* || *τὸν ἀρχισωματοφύλακα LHs Ios., τῶν ἀρχισωματοφυλάκων Ni, τῶν σωματοφυλάκων bg* || **19.** *ἀριστέαν Zsi, ἀρισταῖον Ios. b g* || **20.** *κομίσοντας s* || **21.** *ἀργυρὰ g*, in *b* terminatio incerta (*-ίους* an *-ίου*?) || *γράφων HNs, γράφε L Eus.* || *δὲ* om. *bg* || **22.** *ἂν βούλῃ s, ἂν βου*λ*' b, ἂν βούλει g, ἐὰν βούλῃ HNi, ἐὰν βούλει L* || *κεχαρισμένος*] *κεχαρισμένος γὰρ Eus., καὶ χαρισάμενος (-ζόμενος x) Zs* || **24.** *πρὸς ταῦτα ἀντέγραψεν bg* || **25.** *ταῦτα Zs, τάδε i, οὕτως bg*

‘Ἐλεάζαρος ἀρχιερεὺς βασιλεῖ Πτολεμαίῳ φίλῳ γνησίῳ χαίρειν.

εἰ αὐτός τε ἔρρωσαι καὶ ἡ βασίλισσα Ἀρσινόη, ἡ ἀδελ-
φή, καὶ τὰ τέκνα, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ ὡς βουλόμεθα· καὶ
35 αὐτοὶ δὲ ὑγιαίνομεν. λαβόντες τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν
μεγάλως ἐχάρημεν διὰ τὴν προαίρεσίν σου καὶ τὴν καλὴν p. 22 S.
βουλήν· καὶ συναγαγόντες τὸ πᾶν πλῆθος παρανέγνωμεν
αὐτοῖς, ἵνα εἰδῶσιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν θεὸν ἡμῶν εὐσέβειαν.
ἐπεδείξαμεν δὲ καὶ τὰς φιάλας ἃς ἀπέστειλας, χρυσᾶς εἴκοσι
καὶ ἀργυρᾶς τριάκοντα, κρατῆρας πέντε, καὶ τράπεζαν εἰς
ἀνάθεσιν, καὶ εἰς προσαγωγὴν θυσιῶν καὶ εἰς ἐπισκευὰς ὧν
36 ἂν δέηται τὸ ἱερὸν ἀργυρίου τάλαντα ἑκατόν. ἅπερ ἐκόμιζον
Ἀνδρέας τῶν τετιμημένων παρὰ σοὶ καὶ Ἀριστέας, ἄνδρες
καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ καὶ παιδείᾳ διαφέροντες καὶ τῆς σῆς
ἀγωγῆς καὶ δικαιοσύνης ἄξιοι κατὰ πάντα· οἳ καὶ μετέδω-
καν ἡμῖν τὰ παρὰ σοῦ, πρὸς ἃ καὶ παρ’ ἡμῶν ἀκηκόασιν
ἁρμόζοντα τοῖς σοῖς γράμμασι· πάντα γὰρ ὅσα σοι συμφέ-
ρει, καὶ εἰ παρὰ φύσιν ἐστίν, ὑπακουσόμεθα — τοῦτο γὰρ
φιλίας καὶ ἀγαπήσεως σημεῖόν ἐστι —· μεγάλα γὰρ καὶ σὺ
καὶ ἀνεπίληστα τοὺς πολίτας ἡμῶν κατὰ πολλοὺς εὐηργέτη-
37 κας. εὐθέως οὖν προσηγάγομεν ὑπὲρ σοῦ θυσίας καὶ τῆς
ἀδελφῆς καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν φίλων· καὶ ηὔξατο πᾶν τὸ
πλῆθος ἵνα σοι γένηται καθὼς προαιρῇ διὰ παντός, καὶ
διασώζῃ σοι τὴν βασιλείαν ἐν εἰρήνῃ μετὰ δόξης ὁ κυριεύων
ἁπάντων θεός, καὶ ὅπως γένηταί σοι συμφερόντως καὶ μετὰ
38 ἀσφαλείας ἡ τοῦ ἁγίου νόμου μεταγραφή. παρόντων δὲ
πάντων ἐπελεξάμεθα ἄνδρας καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς πρεσβυτέ-

1. *ἀρχιερεὺς ἐλεάζαρος Ios.* || *φίλῳ γνησίῳ* om. *Ios.* || **2.** *εἰ αὐτός τε ἔρρωσαι Eus.*, *αὐτός τε ἔρρωσο* (in *H o* in ras. a m. 2, ex *αι*?) *Zs* || *ἡ ἀδελφή* om. *Ios. b g* || **5.** *καλλίστην b g* || **6.** *παρανέγνωμεν* LN^{II} *Eus.*, *παρέγνωμεν p*, *ἀνέγνωμεν H s m Ios.* || **7.** *αὐτοῖς Z s i*, *αὐτὴν Ios.*, *αὐτὴν αὐτοῖς b g* || *ἴδωσιν Hs* || **9.** *καὶ κρατῆρας Ios.* || **10.** *προαγωγὴν s* || *εἰς* ante *ἐπισκευὰς* om. *b g* || **11.** *προσδέηται Eus.* || *ἀργύριων* H^1, corr. H^2 || *ἐκόμιζον Zs*, *-ιζεν bg*, *-ισεν i*, *-ισαν Ios.* || **12.** *ἀριστέας Z s i*, *ἀρισταῖος Ios. b g* || **13.** *κἀγαθοὶ s* || *σῆς* om. *b g* || **14.** *καὶ τῆς δικαιοσύνης b* || **16.** *γράμμασι Zs*, *πράγμασι Eus.* || **18.** *ἐστι σημεῖον* editur in *Eus.* || *καὶ σὺ HLs*, *καὶ σοὶ* N^{I}, om. N^{II} *Eus.* || **19.** *κατὰ πολλοὺς* $HLN^{I}s$, *κατὰ πολλοῖς y*, *κατὰ πολὺ x*, *κατὰ πολλοὺς τρόπους Eus.* || **23.** *διασώσῃ s*, *διασώζει g* || *ἐν* om. LH^1 || **23. 24.** *ὁ κυριευόντων ἁπάντων L*, *ὁ κυριεύων τῶν ἁπάντων* Schmidt || **24.** *σοι* om. *Eus.* || **25.** *δὲ* om. *Eus.* || **26.** *ἐπελεξάμεθα (ἀπελ. L) Zs*, *ἐπελεξάμην Iosephi LP* et *Eusebii i*, *ἐξελεξάμην bg*, *ἐπελέξαμεν Iosephi FAVWE*

ρους, ἀφ' ἑκάστης φυλῆς ἕξ, οὓς καὶ ἀπεστείλαμεν ἔχοντας τὸν νόμον. καλῶς οὖν ποιήσεις, βασιλεῦ δίκαιε, προστάξας, ὡς ἂν ἡ μεταγραφὴ γένηται τῶν βιβλίων, ἵνα πάλιν ἀποκατασταθῶσι πρὸς ἡμᾶς ἀσφαλῶς οἱ ἄνδρες. ἔρρωσο.

Εἰσὶ δὲ πρώτης φυλῆς· Ἰώσηφος †Ἐζεκίας Ζαχαρίας 39
Ἰωάννης Ἐζεκίας Ἐλισσαῖος.

p. 23 S. δευτέρας· Ἰούδας Σίμων Σομόηλος Ἀδαῖος Ματταθίας Ἐσχλεμίας.

τρίτης· Νεεμίας Ἰώσηφος Θεοδόσιος Βασέας Ὀρνίας Δάκις.

τετάρτης· Ἰωνάθας Ἁβραῖος Ἐλισσαῖος Ἁνανίας Χαβρίας .....

πέμπτης· Ἴσακος Ἰάκωβος Ἰησοῦς Σαββαταῖος Σίμων 40
Λευίς.

ἕκτης· Ἰούδας Ἰώσηφος Σίμων Ζαχαρίας Σομόηλος Σελεμίας.

ἑβδόμης· Σαββαταῖος Σεδεκίας Ἰάκωβος Ἴσαχος Ἰησίας Νατθαῖος.

ὀγδόης· Θεοδόσιος Ἰάσων Ἰησοῦς Θεόδοτος Ἰωάννης 41
Ἰωνάθας.

ἐνάτης· Θεόφιλος Ἄβραμος Ἄρσαμος Ἰάσων Ἐνδεμίας Δανίηλος.

δεκάτης· Ἱερεμίας Ἐλεάζαρος Ζαχαρίας Βαναίας Ἐλισσαῖος Δαθαῖος.

ἑνδεκάτης· Σαμούηλος Ἰώσηφος Ἰούδας Ἰωνάθης Χαβεῦ 42
Δοσίθεος.

---

1. *καὶ* om. *g* || *ἀπεστείλαμεν Zs*, *ἀπεστάλκαμεν Eus.*, bene (*πεπόμφαμεν Ios.*) || **4.** *οἱ ἄνδρες ἀσφαλῶς x*, *ἀσφαλῶς* om. N^{I} || **5.** *Ἰώσηπος* Schmidt || alterum utrum *Ἐζεκίας* corruptum || **9.** *Ἰώσηπος* Schmidt || *βασέας N*, *βασαίας L*, *βασαῖας H*, *βασαῖος s* || **10.** *δάκης Hs* || **11.** *χαβρίας Z*, quod suspectum, *ζαχαρίας χελκίας Epiphan.*, recte ut vid. (sextum nomen in *Z* intercidit, H^{1} in mg.: *ζήτει. Σάτους* suppletum in *s*) || **14.** *λευΐς*, *ΐ* in ras. a m. 2, *L* || **15.** *σίμων ἰώσηφος* N^{II} || **17.** *Σεδεκίας* — **19.** *Θεοδόσιος* om. *p* || **17.** *ἰησίας* LN^{II}, *ἰεισίας Hsm* || **18.** *νατθαῖος Z* (praeter *x*) *s*, *ματθαῖος x Epiph.* || **21.** *ἐνδεμίας ἰάσων Hs* || **22.** *δανιήλ L* || **23—24.** *ἱερεμίας ἄρσαμος ἰάσων ἐνδεμίας ἐλεάζαρος δαθαῖος Hs* (ut *ἄρσαμος ἰάσων ἐνδεμίας* ex vs. 15 repetita sint et omissa *ζαχαρίας βαναίας ἐλισσαῖος* nomina) || **23.** *ἐλιέζερος Epiph.* || *βαναίας L*, *βανέας N*. *Βαναῖος* Schmidt || **25.** *ἰωνάθας p s* || *χαβεῦ* (in *m a* litt. dubia) *Zs*, *χαλὲβ Epiph.* nomen suspectum.

δωδεκάτης· Ἰσάηλος Ἰωάννης Θεοδόσιος Ἄρσαμος Ἀβιήτης Ἐζέκηλος. οἱ πάντες ἑβδομήκοντα δύο'.

καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴν τοιαύτης ἐτύγχανεν ἀντιγραφῆς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἐλεάζαρον.

---

2. *ἐζεχῆλος* *LN*, $\overset{\text{ϊ}}{\text{ἐζεχῆλος}}$, *ϊ* sup. scr. a m. 1, *H*, *ἐζεχίηλος s* || 3. *ἐπιστολὴν Hs*(y^2), *ἐπιβολὴν N*, $\overset{\text{υ}}{\text{ἐπιβολὴν}}$, *υ* a m. 1, *L* || 4. *ὑπὸ s H*[2], *ὑπὲρ H*[1]*LN* || *τὸν* om. *s*.

COMMENTARIVS.

§ 1.

p. 1, 1. sententia haec est: ‚cum narratio sat memorabilis de adito a me Hierosolymis Eleazaro (de ἐντυχία voc. cf. A. Peyron pap. Taur. I p. 109 sq.) nata sit merito tuo — tu enim utique voluisti (ideoque omni tempore nos commonefecisti) audire et rerum propter quas legatio illa suscepta fuit naturam (περὶ ὧν ἀπεστάλημεν, h. e. legis Mosaicae indolem, cf. § sq. <=*p. 37 sqq. ed. Schm.?*>) et causam mittendi (διὰ τί, h. e. Demetrii Phalerei ad regem preces ut legis illius in Graecum convertendae obtineretur facultas), rem scripto tibi plene exponere aggressus sum‘. qua in sententia cum cetera satis plana sint, apparet non posse ferri nominativum ὑπομιμνήσκων. ac Schmidt quidem (p. 71) παρ' ἕκαστον (hoc propter hiatum quem putabat, at cf. praef. §) ὑπομιμνήσκοντος (vel -όντων) commendavit, nisi quis transpositionem praeferret hanc: πεποιῆσθαι συνακοῦσαι περὶ ὧν ἀπεστάλημεν καὶ διὰ τί, πεπείραμαι σαφῶς ἐκθέσθαι σοι παρ' ἕκαστον ὑπομιμνήσκων, κατειληφὼς κτέ.; quam transpositionem commendavit nuper etiam Kuiper (Mnemos. XX. 1892 p. 263), nisi quod verba illa poni mavult ante πεπείραμαι. non improbarem traiectionem, si ὑπομνηματιζόμενος extaret, non ὑπομιμνήσκων: illud enim vocabulum proprium est de rebus in acta librosve relatis (v. Wilcken Philol. LIII. 1894. p. 103), non hoc. necesse igitur est ut et traditus verborum ordo retineatur et ὑπομιμνήσκειν accipiatur non de Aristea scriptore sed de Philocrate fratrem adsidue commonefaciente; qua ratione infra <*p. 60, 3 ed. Schm.*> legitur παρ' ἕκαστον ἑαυτὸν ὑπομιμνήσκειν et pap. Paris. p. 368, 185: προνοῆσθε μὴ παρέργως, ἐπείπερ ὑμᾶς δεῖ συνεχέστερον ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ὑπομιμνήσκειν. quod si ita est, necessario ex ὑπομιμνήσκων efficiendum est ὑπομιμνήσκοντα (in Schmidtii ὑπομιμνήσκοντος vides idem cadere atque in trans-

positionem illam). ita autem h. l. παρ' ἕκαστα non est ,singillatim', sed ut <*p. 60, 3 ed. Schm.*> ,omni tempore', ἑκάστοτε (,en toute circonstance': v. Letronne ,recueil' I p. 369, 2). — paullo abruptius participium illud praecedentibus verbis adnecti concedo — praestitisset utique enuntiatum plenum —, sed talia in Aristea patienter ferenda sunt.

p. 1, 8. πεπειραμένῳ Schmidt, haud recte: dicitur summum hominis bonum addiscere semper aliquid et adsumere, sive ex historiis sive ab eis qui ipsi in negotio aliquo cum experientia fuerint versati.

p. 1, 9. καθαρὰ διάθεσις κτέ.] sententiam patet esse hanc: ratione illa (οὕτω, h. e. legendo vel audiendo optima quaeque) parari purum mentis habitum, atque mentem eam quae optima imbiberit eoque inclinet ad pietatem, rem longe praestantissimam, posse hac quasi norma nixam regere voluntatem. dilucida haec est, ut dixi, sententia; sed membrum illud ἀναλαβοῦσα τὰ κάλλιστα κτέ. potest videri nunc non conexum cum priore. expectaverim ἥ τις ἀναλαβοῦσα vel etiam ἀναλαβοῦσά <τε> τὰ κ. Kuiperi ratio διοικεῖν conicientis mihi utique displicet. ceterum Schmidtii interpunctio hoc loco, ut multis aliis, plane perversa est.

§ 2.

p. 1, 12. ἔχοντες — κατανοεῖν]. traiectionem proclivem: ἔχοντες ἡμεῖς περιέργως a Kuipero denuo commendatam (l. d. p. 264) recte iam Schmidt improbavit (p. 71). quamquam ἔχειν πρὸς τὸ non est, ut vult ille, πεφυκέναι πρὸς τὸ, sed ,occupatum esse', ,animum intentum habere'. ipsa praepositio cum ἔχειν iuncta num alia exempla habeat ignoro: ἔχειν ἀμφὶ et περί τι sat notum est (v. Steph. Thes. III p. 2621, Schmid ,Atticismus' III p. 127). — iam vides recte se habere omnia: περιέργως κατανοεῖν plane dixit ut dixit Philo mech. synt. IV, 68, 2 ed. Schoene περιέργως τεθεαμένοι. profitetur igitur Aristeas se libenter sese obtulisse legatum, ut qui pridem flagraverit studio res divinas accuratius cognoscendi (τὰ θεῖα h. l. universe dictum est, non sicut alias de lege Mosaica).

p. 1, 13. ἑαυτοὺς ἐπεδώκαμεν (προεδώκαμεν male *L*)] cf. pap. Paris. p. 319: πεπείραμαι εἰς πᾶν τό σοι χρήσιμον ἐμαυτὸν ἐπιδιδόναι, p. 368: προθύμως ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντων, inscr. Ephes. Dittenberger syll. 253, 14: ὁμοθυμαδὸν πάντων τῶν πολιτῶν ἐπιδεδωκότων ἑαυτοὺς εἰς τοὺς περὶ τούτων ἀγῶνας, — πρεσβείαν autem abstractum

quod posuit, similiter dixit § 8 p. 3, 18 ἑτέρων (Ἰουδαίων) συμμαχιῶν ἐξαπεσταλμένων et § 16 p. 5, 10 τοῦ θεοῦ κατισχύοντος αὐτὸν (τὸν βασιλέα) εἰς τὸ σωτηρίαν γενέσθαι πλήθεσιν ἱκανοῖς. perperam autem Schmidt (p. 71) verba πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου νόμου (vs. 17) coniungenda censet cum πρεσβείαν, v. infra.

p. 1, 15. μεγίστην ὠφέλειαν κτέ.] hoc dicit: extare apud pontificem Iudaeorum legem Mosaicam sermone Hebraico scriptam. possideri autem ita illic rem quae summam haberet utilitatem cum Iudaeis in ipsa terra sacra constitutis tum si qui Iudaei extra Palaestinam degentes patriique sermonis obliti de translatione legis cogitarent: posse enim ex Hebraici fontis apud Hierosolymitanos (παρ' αὐτοῖς) servati veritate derivari exempla Graeca fide digna. interpunxi igitur post ἑαυτῷ et commata post πολίταις et νόμου poni solita sustuli.

p. 1, 18 sq. recte omnino Kuiper (p. 265) hoc enuntiatum ordinavit, δὲ et σπουδὴν scribens pro δὴ et σπουδῇ verbaque ἄξιον — δηλῶσαι quibus enuntiatum singulare effici putabatur, coniungens cum prioribus. ni mirum Aristeas etiam rem quandam a se ipso gestam narraturum se esse fratri indicat: h. e. intercessionem quam tempus adeundi opportunum nactus apud Philadelphum fecerit pro Iudaeis eis qui a Ptolemaeo primo olim ex Iudaea in Aegyptum fuissent vi translati. — ceterum πόλιν ab Aegyptiis dici Alexandriam pervulgatum est, v. post alios Mitteis Herm. XXX p. 587 sq.

§ 3.

p. 1, 23. πέπεισμαι κτέ.] corruptelam quidem ipsam quae inest in verbis δηλοῦντες μὲν ὡς σὲ ἀκούσεσθαι recte sustulit Schmidt δηλοῦν, ἀσμένως ἀκούσεσθαι corrigens (συνακούσεσθαι minus fuerit probabile, statim enim subsequitur συνακούειν), sed nec ipsam enuntiati sententiam percepit nec interpunctionis tralaticiae sustulit errores gravissimos. scilicet spectant verba ad liberationem illam Iudaeorum modo memoratam, persuasumque sibi dicit Aristeas fratrem utpote inclinantem natura ad gravitatem atque ad indolem hominum secundum Mosaicam legem degentium ea quae de liberatis a se Iudaeis scriptor gestiat uberius referre (περὶ ὧν προαιρούμεθα δηλοῦν) libenter esse audliturum, idque eo magis quod nuper demum ex Cypri, insulae mores corrumpentis, deliciis redierit in Aegyptum cupiatque ingenium illic emollitum reficere rerum gravium memoria. —

τὴν νῆσον Aegyptiis esse Cyprum ex titulis satis superque notum est; famae malae qua incolae propter morum lasciviam et ingenii hebetudinem flagrabant, exempla composuit Engel ,Kypros' I p. 491 sq., 507.

p. 2, 3 sq. ἀναγραφὴ illa an umquam extiterit iure dubitaveris: certe non cogitandum cum Freudenthalio (,hell. Stud.' II p. 165) Gutschmidioque (,kl. Schr.' II p. 184) de Artabani[1]), quem eundem fuisse illi volunt atque Pseudaristeam, Iudaicis (v. praef. §   ), multo etiam minus de veri Aristeae (ap. Euseb. pr. ev. IX 25) historia, quam opinionem a Freudenthalio (p. 142) dudum refutatam nuper denuo protulit Schlatter (,z. Topogr. u. Gesch. Palaest.' p. 340). ἀρχιερεῖς autem Aegyptii — Iudaeorum in Aegypto constitutorum pontifices perperam intellegit Schlatter — quod hic perhibentur de Iudaeorum gente opusculum composuisse — cum laude ni mirum id coniunctum —, id fortasse eo consilio dictum est ut sacerdotibus Aegyptiis de Iudaeorum fama detrahentibus, velut Manethoni, opponerentur alii honorifice de illis sentientes.

§ 4.

p. 2, 6 sq. sententia requiritur haec: me qui sim earum rerum quae menti prodesse possint studiosus, utique decet studiorum illorum fructus communicare cum aliis, atque in commune quidem cum omnibus qui natura mei sint similes, multo tamen etiam magis tecum cet., quae quidem sententia prorsus similis est ei quam Iesus Sirach profert in prologo: οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς ἀναγινώσκοντας δέον ἐστὶν ἐπιστήμονας γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκτὸς δύνασθαι τοὺς φιλομαθοῦντας χρησίμους εἶναι καὶ λέγοντας καὶ γράφοντας — quamquam Siracidae inter haec et Aristeae verba num artior aliqua ratio intercedat melius non quaeremus. necessario igitur apud Aristeam σοι aut cum Schmidtio mutandum in μοι aut inducendum cum Kuipero. qui homo doctus etiam proxima recte expedivit traiectis τὸν τρόπον verbis: (communicare tecum) ,qui genuinam praestes indolem, cum non solum sanguine mihi sis frater sed etiam moribus, qui nostros referant pari prorsus virtutis studio.'

---

1) <*Artapanus vulgo nominatur, cf. ex. gr. Susemihl ,Gesch. d. griech. Litteratur in d. Alexandrinerzeit' II p. 646*>.

§ 5.

p. 2, 17. κατασταθεὶς] incipiunt Eusebii, praep. ev. VIII 2 excerpta (*b g i* codices excussi). v. praeterea Iosephi paraphrasin, ant. Iud. XII 11 sq. ed. Niese.

p. 2, 18. ἐχρηματίσθη πολλὰ διάφορα] male omnino Schmidt ἐχρημάτισε coniecit, verbis scilicet prorsus non intellectis. est: ‚pecunias magnas publice accepit.' nec χρηματίζειν nec διάφορον sic usurpata quicquam habent in hac Graecitate insoliti: χρηματίζειν ‚persolvere' et χρηματίζεσθαι ‚accipere' dicta de pecunia extant v. c. apud Wilckenium ‚Actenstücke aus d. königl. Bank zu Theben' (act. acad. Berol. 1886) n. 6; 7; 9 (ὁμολογῶ κεχρηματίσθαι διὰ σοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Διοσπόλει τραπέζης χαλκοῦ τάλαντα δύω); 10 al.; διάφορα autem Aristeae recte iam explicavit Letronne (ad inscr. Rosett. vs. 29); v. praeterea inscr. Andaniensis (ap. Dittenbergerum syll. inscr. n. 388) caput περὶ τῶν διαφόρων cum Sauppii adnotatione (‚ausgew. Schr.' p. 275) et exempla ab Hatchio adlata (‚studies in Biblical Greek' p. 261).

p. 2, 23. σπουδάσω recte Eus., πληρώσω enim Aristeae codicum natum est ex proximo πληρωθῆναι. σπουδάσω τὰ λοιπὰ iungenda esse interpunctione indicavi: ‚mox curam impendam colligendis reliquis, ut totus numerus efficiatur quingentum milium'. futuri forma activa — σπουδάσομαι enim forma bona — aliunde nota (v. Schmidt ‚de Iosephi eloc.' p. 446); σπουδάζειν τι, ‚curam agere alicuius rei' locutionis exempla v. ap. Krebsium ‚z. Rection der Casus in d. späteren hist. Graecitaet' II (Monachii 1888) p. 27.

§ 6.

p. 2, 29. χαρακτῆρσι γὰρ κτέ.] verba tradita quamvis ab Eusebio sic iam lecta stare non possunt. nam τῇ τῶν γραμμάτων θέσει verba post χαρακτῆρσιν ἰδίοις plane sunt supervacanea et molesta; καθὸ καὶ φωνὴν ἰδίαν ἔχουσι subabsurde dicta si referantur ad Iudaeorum sermonem ab Aegypti indigenarum diversum — Iudaeorum enim litteras differre ab Aegyptiorum postquam rex edoctus est, vix erat insuper edocendus linguam quoque Iudaeorum differre ab Aegyptiorum —; denique secundum enuntiatum in Aristeae codicibus copula caret (δὲ extat apud Eusebium solum). expectaveris autem ex rei ipsius natura sententiam fere hanc: ‚habent Iudaei in Palaestina constituti litteras proprias —, sicut habent Aegyptii qui sua litteratura utuntur. putantur quidem vulgo illi Aramaicis litteris uti, at

falsa ea est opinio; differt enim Iudaicarum litterarum forma ab Aramaica, sicut sermo quoque Iudaeorum differt ab Aramaeorum.' quae sententia transponendo facile efficitur: χαρακτῆρσι γὰρ ἰδίοις κατὰ τὴν Ἰουδαίων (vel -αν) χρῶνται, καθάπερ Αἰγύπτιοι. ὑπολαμβάνονται <μὲν> Συριακῇ χρῆσθαι τῇ τῶν γραμμάτων θέσει, τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἕτερος τρόπος, καθὸ καὶ φωνὴν ἰδίαν ἔχουσιν. quam conformationem ex parte saltem reapse refert Iosephus § 15 haec ita reddens: δοκεῖ μὲν γὰρ εἶναι τῇ ἰδιότητι τῶν Συρίων γραμμάτων ἐμφερὴς ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν καὶ τὴν φωνὴν ὁμοίαν αὐτοῖς ἀπηχεῖν, ἰδιότροπον δὲ αὐτὴν εἶναι συμβέβηκεν — ubi tamen verba καὶ τὴν φωνὴν ὁμοίαν αὐτοῖς ἀπηχεῖν et male sunt effecta ex Aristeae καθὸ καὶ φωνὴν ἰδίαν ἔχουσιν et male collocata. recepta autem transpositione illa omnia recte procedunt: cardo rei vertitur non amplius in ratione Aegyptios inter et Iudaeos intercedente, sed in ea quae Iudaeos inter et Aramaeos sit: Aegyptii non inferuntur nisi in transcursu. (sunt ni mirum intellegendi indigenae Aegyptii a Macedonibus Graecisque prorsus discreti (v. Lumbroso ,l'Egitto dei Greci e dei Romani' 1895 p. 63 sq.), potuitque recte litterarum ab Iudaeis usitatarum formae proprietas apud Ptolemaeum regem illustrari exemplo domestico haud minus singulari. Αἰγύπτια γράμματα alibi proprie sunt litterae ,demoticae' (v. Wilcken ,Goett. Gel. Anz.' 1894 p. 725): hoc tamen loco intellegendae et illae et hieroglyphicae). ad rem ipsam quod attinet, notum hodie est Aramaicam scripturam — quam Aristeas ex titulis Aramaicis in Aegypto tum frequentibus (v. Corp. Inscr. Sem. II, 1 p. 122 sq.) nosse potuit — similem quidem fuisse ei qua Iudaei Palaestinenses tum utebantur sed non eandem (v. tabulam Nowackii, ,Lehrb. d. hebr. Archaeol.' I p. 285), idque etiam magis cadit in dialectos — quamquam in ipsa vita dudum tum coeperat Hebraica evanescere prae Aramaica, id quod consilio tacet personatus Demetrius. Συριακὸς denique quod hic positum est pro Aramaico, id fit ex consuetudine: v. exempla congesta a Behrmanno (praef. Danielis 1894 p. V sq.), Reschio (,Texte u. Unters.' X, 1 p. 83 sq.), aliis. notabilis in primis pap. Mahaffyi II p. 23: Πεισ]ίδημον (ita vel similiter Wilcken ,Goett. Gel. Anz.' 1895 p. 145) ὃς καὶ Συριστὶ Ἰωνάθας καλεῖται.

§ 7.

p. 3, 8. ἀρχισωματοφύλακας recte codices boni, idque legit Iosephus quoque (§ 18: διαλέγεται τοῖς ἄρχουσι τῶν σωματοφυλάκων);

nec erat cur [ἀρχι]σωματοφύλακας Schmidt scriberet propter Parisini *A* (n. 128) σωματοφύλακας. ipsius tituli inde a saec. II multiplicati permulta hodie extant exempla, v. Lumbroso ,écon. pol.' p. 191, Deissmann ,Bibelstudien' p. 93, Mahaffy ,emp. of the Ptol.' p. 214.

p. 3, 10 sq. ἐκεῖνος γὰρ ἐπελθὼν κτέ.] tres fecerat Ptolemaeus I Soter in Syriam expeditiones, primam a. 320 (v. Diod. 18, 43, Appian. Syr. 52) — qua in expeditione num Hierosolyma capta sint a Ptolemaeo (Agatharch. ap. Ios. c. Ap. I 209, Appian. Syr. 50) valde dubium est, v. Niese ,Gesch. d. griech. u. mak. Staaten' I p. 230, 4 —; alteram a. 312 (v. Niese p. 294 sq.), tertiam a. 302 (ib. p. 349), qua ex expeditione meridionalem Syriae partem retinuit (ib. p. 352). atque ab altera expeditione ille a. 311 in Aegyptum rediens κατέσκαψε τὰς ἀξιολογωτάτας τῶν κεκρατημένων πόλεων, Ἄκην μὲν τῆς Φοινίκης Συρίας, Ἰόπην δὲ καὶ Σαμάρειαν καὶ Γάζαν τῆς Συρίας, αὐτὸς δὲ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν καὶ τῶν χρημάτων ὅσα δυνατὸν ἦν ἄγειν καὶ φέρειν ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον (Diod. 19, 93, 7), — quae omnino conveniunt cum Aristeae narratione. eiusdem autem expeditionis mentionem facit Hecataeus quoque Abderita fragmento genuino ap. Ios. c. Ap. I 183 sq. servato. ubi quod Iosephus ex Hecataeo refert non dirutas Syriae urbes sed hominum ultro cum Ptolemaeo in Aegyptum proficiscendi cupiditatem (λέγει τοίνυν ὁ Ἑκαταῖος πάλιν τάδε, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην ὁ Πτολεμαῖος ἐγένετο τῶν περὶ Συρίαν τόπων ἐγκρατής, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πυνθανόμενοι τὴν ἠπιότητα καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Πτολεμαίου συναπαίρειν εἰς Αἴγυπτον αὐτῷ καὶ κοινωνεῖν τῶν πραγμάτων ἠβουλήθησαν), ea diversitas facile explicatur: una res ex ampliore Hecataei narratione adfertur ab Iosepho, nec quicquam prohibet ne in ipso opere extitisse putemus etiam illa quae urgente reditu durius rex fecerat. quae cum ita sint, haud improbabili coniectura totius rei ab Aristea hic narratae lineamenta saltem possunt repeti ab Hecataeo, sive is ab ipso adhibitus est Aristea — id quod propter verba § 26 ex illo relata credibile — sive per intercedentem aliquem fontem litterarium. ad rem ipsam quod attinet, de Iudaeis saec. III et II a. Chr. n. in Aegypto commorantibus certa hodie extant testimonia: v. Mahaffy pap. I p. 43. II p. [14], [97], bull. de corr. hell. XVIII. 1894 p. 146 (dub.), ,empire of the Ptolemies' p. 86, 3, S. Reinach bull. de corr. hell. XIII. 1889 p. 179 sq. itaque quantumvis singula exaggeraverit et amplificaverit Aristeas, per se Iudaei iam Soteris aetate

in Aegypto partim vi partim sponte constituti dubitationem non movent, nec Willrichii („Juden u. Griechen' p. 22 sq., 142 sq.) Soterem omnino eliminantis ratiocinationes quicquam probabilitatis habent. (recte Willrich de ratione quae Aristeam inter et Hecataeum intercedere videtur, iudicavit, nisi quod Pseudohecataeum dixit et ad sera tempora detrusit qui et verus est Hecataeus et Soteris aequalis, v. Elter ‚de gnomol. Graec.' p. 247 sq.).

p. 3, 13 sq. ἐν ὅσῳ notabile. constat quidem inde a quarto saeculo ὅσος magis magisque pro simplici relativo usurpari (v. Schmid ‚Atticismus' III p. 68), at rara erunt adiunctae praepositionis exempla (v. ib. II p. 136).

§ 8.

p. 3, 15—17. ἀφ' ὧν — ἐν τοῖς φρουρίοις] decem fere myriades hominum cum dicantur abductae a Sotere totidemque Philadelpho liberandae (§ 14) tribus his myriadibus quid facias haud facile dictu. si enim incluseris myriadibus decem liberandis, putandum erit illos homines quamvis stipendia facientes tamen mansisse in dominio alieno, id quod vix credibile; sin excluseris utpote a tota quae hic agitur re alienos, duae videri possunt esse explicationes. ita enim aut pro δέκα μυριάδας (vs. 14) legi oportebit <τρεῖς καὶ> δέκα μυριάδας — ut deductis tribus myriadibus stipendia facientium remaneant decem ἐν οἰκετείαις ὑπαρχόντων, aut sumendum fuisse quidem olim abducta a Sotere centum milia hominum et adlecta ex his in exercitum triginta, interveniente tamen tempore servientium milia septuaginta naturali ratione crevisse ad centum. ceterum si hoc quoque loco proprie locutus esse Aristeas putari potest, ‚κάτοικοι' cum A. Peyrone (pap. Taur. II p. 7) illi intellegendi sunt, cf. Mahaffy pap. I p. 42 adn., ‚emp. of the Ptolem.' p. 361.

p. 3, 17. ἱκανῶν εἰσεληλυθότων σὺν τῷ Πέρσῃ] referuntur eadem paullo explicatius infra in Philadelphi epistula ficta § 29: ἐπεὶ συμβαίνει πλείονας τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν κατῳκίσθαι γενηθέντας ἀνασπάστους ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ Περσῶν καθ' ὃν ἐπεκράτουν χρόνον. illius rei alia non extant testimonia. itaque putandum est aut fictam esse omnino ab Aristea aut derivatam ex fonte aliquo ignoto (nisi forte admittitur coniectura qua Hecataei quamvis distorta hic quoque redintegretur memoria. etenim si sumimus in verbis illius: ‚πολλὰς μὲν γὰρ [ἡμῶν]',

φησίν, ‚ἀνασπάστους εἰς Βαβυλῶνα Πέρσαι πρότερον αὐτῶν ἐποίησαν μυριάδας' (ap. Ios. c. Ap. I 194) Βαβυλῶνα, quamvis certo fuerit intellegenda Babylonia Asiae regio — in quam Artaxerxes Ochus multos Iudaeos transportaverat, v. Syncell. p. 486 = Euseb. ed. Sch. II p. 112 —, esse intellectum Aegypti castellum haud ignobile, habemus quidem immanem errorem — sive Aristeas ipse eum commisit sive decessor aliquis —, sed qui homini Aegyptio possit tribui).

p. 3, 20. σὺν Ψαμμητίχῳ] homines docti quod certant primumne Psammetichum an secundum Aristeas intellegi voluerit, mihi lis omnino non videtur posse transigi, cum et fons scriptoris lateat et res ipsa omnino videatur fabulosa. ac principale argumentum quod pro secundo hodie adferri solet, inscriptiones ad Abu-Simbel exaratae (v. Röhl inscr. gr. antiq. 482 p. 127, A. Wiedemann mus. Rhen. 35 (1880) p. 364 sq., E. Abel Wiener Stud. III p. 161 sq.), id fallax omnino est. fac — qua de re non dubito — pertinere revera inscriptiones ad Psammetichum secundum: quid hoc ad Aristeam? is certe nec norat eas nec curabat, sed secutus est aut fabulam aliquam — sive eam ore traditam sive per litteras — aut ingenium proprium. qua in re maxime dolendum est quod Hecataeus num quid huc pertinens narraverit ignoramus. ut nunc est, scimus ex Herodoto (II 152 sq.) maxime et Diodoro (I 66 sq.) Psammetichum I et conduxisse mercennarios peregrinos et fovisse (v. Wiedemann ‚Gesch. Aegyptens', Lips. 1880 p. 132 sq.); refert praeterea Herodotus (II 30): ἐπὶ Ψαμμητίχου βασιλέος φυλακαὶ κατέστασαν ἐν Ἐλεφαντίνῃ πόλι πρὸς Αἰθιόπων. haec igitur cum referantur de primo, de altero nil legitur nisi: Ψάμμιος δὲ ἓξ ἔτεα μοῦνον βασιλεύσαντος Αἰγύπτου καὶ στρατευσαμένου ἐς Αἰθιοπίην καὶ μεταυτίκα τελευτήσαντος (Her. II 161). Iudaeorum autem sociorum mentio nec in primi rebus fit nec in secundi. quae cum ita sint, poteris Aristeae Psammetichum et primum interpretari et secundum: ille si est — quod mihi videtur, solent enim fere Graeci hunc intellegere ubi nudum nomen ponunt—, accessit ad mercennarios aliunde notos expeditio Aethiopica ignota; sin alter: coaluerunt mercennarii noti Psammetichi I cum alterius expeditione Aethiopica item testata. Iudaei vero Psammetichi utriuslibet manent semper temere additi, sive ipsius Aristeae culpa sive aliena.

§ 9.

p. 3, 24. εἴασεν εἰς τὴν οἰκετείαν: ‚militibus servire passus est'. εἰς praepositionis pro ἐν usurpatae cum alia Aristeas exempla non habeat hiatus fuga insolentiam h. l. genuisse videtur.

p. 3, 25. οὐχ οὕτως κτέ.] cf. Diod. 19, 79, 6: πλεύσας ἐπὶ Κιλικίαν (Ptolemaeus Soter) Μαλλὸν εἷλε καὶ τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἐλαφυροπώλησεν. ἐπόρθησε δὲ καὶ τὴν ἐγγὺς χώραν, καὶ τὸ στρατόπεδον ὠφελείας ἐμπλήσας ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Κύπρον· ἐ π ο λ ι τ ε ύ ε τ ο δ ὲ π ρ ὸ ς τ ο ὺ ς σ τ ρ α τ ι ώ τ α ς, οὕτως ἐκκαλούμενος αὐτῶν τὰς προθυμίας εἰς τοὺς ἐπιφερομένους κινδύνους. nam natura ἦν ὁ δυνάστης οὗτος καθ' ὑπερβολὴν ἐπιεικὴς καὶ συγγνωμονικός, ἔτι δ' εὐεργετικός: Diod. 19, 86, 3.

§ 10.

p. 3, 30. μήποτε ‚forsitan' recte habet (v. R. Meister ad Herondam p. 691), nec opus est Schmidtii coniectura μήποτε καί.

ib. ἢ ἐλέγχεσθαι hiatus quamquam ἢ διελέγχεσθαι scribendo facile potuit vitari, admittendus videtur, cf. praef. §

p. 4, 1. ψυχῇ ἀπόλυσον graviter hiantia cum excusari non possint, ἀπόλυσον transponendum erit aut post ἀλλὰ aut post ταλαιπωρίαις. — ad attributa quod attinet, τελεία ψυχή et ex veteris et ex novi foederis τέλειος voc. exemplis facile intellegitur (v. Schleusner Thes. s. v. et Westcott[2] in ep. ad Hebr. p. 63), πλουσία autem ex usu Philoneo (leg. ad Gaium c. 7: πλουσίᾳ χειρὶ καὶ γνώμῃ, c. 21: ἀφθόνῳ καὶ πλουσίᾳ χειρὶ καὶ γνώμῃ, al.).

§ 11.

p. 4, 5. ὃν καὶ πάντες, ἡμεῖς δέ, βασιλεῦ, κτέ.] argumentatio est haec: ut quaerendo repperi (καθὼς περιείργασμαι), idem est Iudaeorum deus ac qui tuum regnum regit. quem enim illi colunt deum rerum omnium spectatorem ac conditorem, is cum ab universis gentibus colatur, tum a nobis Graece loquentibus hominibus illius potestas vel ipsa appellatione (ἐτύμως: v. Conybeare ad Phil. de v. cont. p. 194) exprimitur; Ζῆνα enim et Δία cum dicimus, creantis omnia vitamque infundentis numinis imaginem ipsa lingua antiquitus (οἱ πρῶτοι διεσήμαναν) informat. quae igitur Iudaei suo deo tribuunt, eadem apud nos vel ipsa ser-

monis consuetudo si recte percipitur supremo numini tribuit: prorsus igitur inter illos ac nos convenit. — vides sic constare omnia nec ulla opus esse correctione maiore: codicum βασιλεῦ cum vulgatae μάλιστα non debuit mutare Schmidt, atque ἐτύμως pro ἑτέρως ex editionibus Iosephi — qui tamen locum integrum non reddidit (§ 22: τὸν γὰρ ἅπαντα συστησάμενον θεὸν καὶ οὗτοι καὶ ἡμεῖς σεβόμεθα Ζῆνα καλοῦντες αὐτὸν ἐτύμως (ἑτοίμως fere libri) ἀπὸ τοῦ πᾶσιν ἐμφύειν τὸ ζῆν τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ θέντες) — dudum restitutum oportuit. recte autem Schmidt Ζῆνα καὶ Δία. οὕτω pro vulgatae Ζῆνα καὶ διὰ τοῦτο posuit. (Kuiper, Mnemos. XX p. 266, quae commendavit: τὸν νόμον. καθὼς περιείργασμαι γάρ, τὸν πάντων ... οὗτοι σέβονται ὃν καὶ πάντες ἡμεῖς, βασιλεῦ, προσονομάζοντες ἐτύμως Ζῆνα. καὶ διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ, equidem admitti noluerim). —

ad ipsam originationem quod attinet, non sua hic Aristeas utitur sapientia sed vetusta, Heraclito ea, Platoni, Orphicis, Stoicis communi — quamquam nemini illorum in mentem venerat posse ita quem Iudaei colerent deum creatorem coniungi cum Διὶ suo —: v. Menagius ad Diog. VII 147, Bernays kl. Schr. I p. 89 sq. Blass ad Act. apost. p. 192 sq., Nestle Z. d. d. morg. Ges. XXXII p. 495. 502.

§ 12.

p. 4, 15 sq. τὸν κυριεύοντα κατὰ καρδίαν iungenda videntur: ‚qui corda regit'. Deus enim κατευθύνει corda hominum (I Chron. 29, 18), διαλλάσσει καρδίας ἀρχόντων γῆς Hiob 12, 24, estque ὥσπερ ὁρμὴ ὕδατος οὕτως καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ θεοῦ· οὗ ἐὰν θέλων νεῦσαι, ἐκεῖ ἔκλινεν αὐτήν prov. 21, 1. itaque ἐπικαλοῦνται homines κύριον τὸν πάντων δεσπότην (Hiob 5, 8), τὸν ὕψιστον δυνάστην Sirach 46, 5, al., cf. Hatch-Redpath s. ἐπικαλεῖν.

§ 13.

p. 4, 17 sq. περὶ σωτηρίας <τῶν> ἀνθρώπων necessario scribendum erat: non enim est sermo generalis — ut infra p. 65, 5 *ed. Schmidt:* περὶ πολλοῦ ποιούμενος ψυχὴν ἀνθρώπου σώζειν — sed definitus: aguntur Iudaei illi famulantes.

p. 4, 18. προτιθέμενος λόγον ‚cum mihi ipse persuaderem' recte olim legebatur nec debuit Schmidt ex Parisini 129 *(B)*
προς
errore (ὑποτιθέμενος) ὑποτιθέμενος recipere.

p. 4, 21. simili errore ille ex *B* ascivit βουλὰς, quod ortum est ex coniectura eaque haud bona. scilicet ἐπιβολὰς genuinum cum in *L* — qui codex ad eandem ac *B* classem pertinet — transiisset in ἐπιβουλὰς (sic), corruptela progrediente hinc in *B* factum est βουλάς. — ceterum cf. Diod. III 3, 1: Σεμίραμιν δέ, τῷ μεγέθει τῶν ἐπιβολῶν καὶ πράξεων διωνομασμένην.

p. 4, 22. διανακύψας, pro quo ἀνακύψας coniecit Schmidt habetque revera *m*, Graecitati huic compositorum quam maxime amanti omnino convenit.

§ 14.

p. 4, 23 sq. pro παρεστὼς et codicum et Iosephi (§ 24 ὑποτυχόντος δὲ 'Ανδρέου, παρειστήκει γάρ) προεστὼς perperam editum a Schmidtio, nescio num ex *B*.

p. 4, 24. ἀπεφήνατο· βραχεῖ πλεῖον recte olim erat distinctum (φήσαντος ὀλίγῳ πλείονας ἔσεσθαι τῶν ἕνδεκα μυριάδων Ios.). quae verba cum in *B* interpolando essent mutata in ἀπεφήνατο ἐν λόγῳ βραχεῖ πλεῖον, Schmidt ἀπεφήνατο [ἐν] λόγῳ βραχεῖ ʽπλεῖον edidit. uter autem numerus, Aristeae δέκα an Iosephi ἕνδεκα, adsciscendus sit potest ambigi. computatio enim hominum liberandorum cum esset facta plus quam quadringenta talenta esse effecta uterque scriptor refert. ad eam autem summam per Iosephi undecim myriades propius acceditur quam per decem Aristeae: ex illa enim ratione — si vicenae drachmae pro singulis hominibus persolvebantur — initio opus erat $366\,{}^2/_3$ tal. (110 000 × 20 dr. arg. [sive 120 dr. cupri, v. ad § 15] = 2,200,000 dr. arg. = 366 tal. 4000 dr.), cum ex hac non fiant nisi $333\,{}^1/_3$ tal. (100 000 × 20 dr. = 2,000,000 dr. = 333 tal. 2000 dr.). crediderim tamen scriptoris consilio magis convenire numerum hunc minorem: magis enim sic declaratur liberalis Philadelphi animus ultro augentis copiam et hominum liberandorum et summarum pro eis ex arca regia persolvendarum. etenim cum dicatur computatio ex regis mandato ita esse instituta ut captivis Iudaeis a Sotere abductis adnumerarentur etiam ei qui aut ante aut post illius tempora in Aegyptum devenissent, narreturque ea ratione necessitas cognita solvendi plus quam quadringenta talenta: secundum Aristeae numeros ad captivos qui ab Andrea computabantur, ex ipsius regis, quem frustra deterrere student aulici, voluntate accedunt haud minus 20 000 — tantae enim multitudini ex vicenarum drachmum ratione respondet $66\,{}^2/_3$ tal.

numerus, i. e. differentia inter 333 1/3 et 400 tal. —, cum ex Iosephi calculis per regem ipsum non liberentur nisi 10000 hom. (= diff. inter 400 et 366 2/3 tal., sive 33 1/3 tal.).

§ 15.

p. 4, 32. διαχυθεὶς κτέ.] edicti quod § 17 legitur summa lineamenta ipse rex ex more (v. Lumbroso ‚écon. pol.' p. 179 sq.) hic praecipit. iubet igitur edictum concipi sibique subministrari — proponendum in publico (ἐκθεῖναι) id post confirmationem regiam — quo contineantur haec tria: imperare regem ut milites suorum servorum pretium accipiant una cum stipendio suo; ut ipsum pretium quod domini — tam privati quam milites — pro singulis servis sint accepturi, drachmis constet vicenis; ut domini statim — scil. post propositum edictum — profiteantur quot quisque servos liberandos habeat. verba igitur καὶ περὶ τούτων ἐκθεῖναι πρόσταγμα non sunt iungenda cum prioribus et insequentibus sed stant per se illis media interposita; id quod distinguendo indicavi. denique vide singulis in colis quam varietur subiectum a quo regi putandum est infinitivos: προσθεῖναι τοῖς ὀψωνίοις magistratuum regiorum est, κομίζεσθαι δραχμὰς εἴκοσι dominorum, ἐκθεῖναι πρόσταγμα summorum regis consiliariorum, denique ἀπογραφὰς ποιεῖσθαι rursus singulorum dominorum. — ad singula ut transeamus, iocularis est principii translatio Latina vulgaris: ‚hinc ille sub mensa, cum bene esset exhilaratus, dixit se hoc etiam velle adjicere'. debebat: ‚ille cum vehementer animo esset commotus iussit addi — scil. pretium — stipendio militum'. εὖ μάλα et postponitur ab Aristea ei verbo ad quod pertinet et anteponitur, ut p. 52, 3 *ed. Schmidt.* τοῦ δὲ βασιλέως εὖ μάλα συγκροτήσαντος, plane ut fit ab aliis scriptoribus, v. Schmid ‚Atticismus' III p. 137. — τὰ ὀψώνια legitimam esse stipendii praesentibus nummis persoluti appellationem iam constat (v. Wilcken Abhdl. d. Berl. Acad. 1886 p. 49 sq., Kenyon Catal. Brit. Mus. p. 55), inutiliterque Iosephus τὸ μισθοφορικὸν substituit. — εἶπε, pro quo ἔφη edidit Schmidt, habent codices mihi noti omnes.

p. 4, 33. καὶ σώματος ἑκάστου κομίζεσθαι δραχμὰς εἴκοσι: ‚et accipere dominos pro singulis servis drachmas vicenas'. qua in sententia cum omnia expedita sint — σῶμα voc. exempla congessit post alios Deissmann ‚Bibelstudien' p. 158 —, quaerendum cur Iosephus vicenis Aristeae drachmis substituerit

centenas vicenas (§ 25 ἐκέλευσεν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτων καταβαλεῖν δραχμὰς ἑκατὸν εἴκοσι). quae mutatio non potest esse fortuita: nam redeunt apud illum centenae vicenae dr. in § 28 et 33. altera ex parte cum Iosephus quoque habeat quadringentorum talentum summam (§ 27 πλειόνων δ' ἢ τετρακοσίων ταλάντων τῆς ἀπολυτρώσεως γενήσεσθαι φαμένων), perspicuum est consilio eum singulis Aristeae drachmis substituisse eiusdem pretii senas. ad aurum autem et argentum cum ab illo non potuerit referri ratio inter 1 et 6 intercedens, nihil restat nisi ut drachmas Aristeae — quae reapse aureae intellegendae sunt, v. infra — pro argenteis acceperit argentoque substituerit summam eandem cupri. ita autem revera ratio Iosephi aetati convenit: est enim in papyro Britannica a. 78/79 p. Chr. n. (ap. Kenyonem n. CXXXI p. 166 sq.) drachmum argentearum et cuprearum discrimen 1 : 7, v. Wilcken Goett. Gel. Anz. 1894 p. 742. — Aristeas ipse quin suas drachmas voluerit intellegi aureas vix potest esse dubium. liberantur tum fere adulti: pro eis autem datum aurearum drachmum vicenarum pretium si comparatur cum exemplis aliis (v. Lumbroso ‚écon. polit.' p. 17 sq.), est credibile; cum totidem dr. argenteae — quarum $12^1/_2$ aequabant singulas aureas (v. Hultsch Metrol.[2] p. 647) — servorum dominis iustam fuissent praebiturae querendi causam. illud autem pretium tum demum fit nimium cum etiam pro infantibus lactantibus exigitur (v. § 22): at id notatur ab ipso scriptore propter rei enormitatem.

p. 5, 1. ἐκθεῖναι πρόσταγμα] conf. e. g. Kenyon pap Mus. Brit. p. 49 — saec. III a. Chr. n., v. Kenyon p. IX et Wilcken Goett. Gel. Anz. 1894 p. 725 —: κατὰ τὸ ἐκτεθὲν πρόσταγμα: ‚secundum edictum regium promulgatum'.

p. 5, 1. 2. τὰς δὲ ἀπογραφὰς ποιεῖσθαι παρ' αὐτά] ἀπογραφαὶ proprie appellantur ‚professiones', h. e. minutae rerum vectigalium descriptiones a privatis factae. earum succrescunt hodie exempla antiqua: v. praeter papyrum modo nominatam Mahaffy pap. II p. 36 et bull. de corr. hell. 18 (1894) p. 145 cum adnotationibus Wilckenii, Goett. Gel. Anz. 1895 p. 145 sq. quod autem h. l. domini iubentur ἀπογραφὰς facere servorum non taxandi sed liberandi gratia, eius rei causa manifesta est: a fraude dominorum cavendum erat quae committi posset retinendo servos Iudaeos bonos substituendoque alios inutiles. qua de causa in ipso edicto (§ 19) dominis praecipitur ut ipsos homines magistratibus exhibeant (καταδεικνύντας εὐθὺ καὶ τὰ

σώματα). ,statim' autem (παρ' αὐτά, ita divisim codices, non παραυτά) quod rex professiones fieri iubet, in edicto accuratius tempus definitur: ἐν ἡμέραις τρισὶν ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔκκειται τὸ πρόσταγμα *(§ 19 p. 6, 6)*.

p. 5, 6. ὑπὲρ τὰ] lacunam Schmidt post ὑπὲρ indicavit, explendam eam γοῦν vel οὖν voc. mihi tamen toti sententiae melius convenire visa est particula concessiva: rex etiam ceteros liberari voluit, q u a m q u a m edocebatur sic summam excedere talenta quadringenta. quae sententia leni admodum ratione efficitur per scripturam et distinctionem hanc: βασιλείαν, <καίπερ> ὑπὲρ ... ἀπέφαινον εἶναι. atque in constructione haerere noli: καίπερ ἐκεῖνό γε ᾤμην τὶ εἶναι iam Plato dixit, symp. 34 p. 219 C, καίπερ, εἰ μὴ διὰ τὴν τῆς συστροφίας στοργὴν καὶ τῆς χρείας, τὸ ζῆν ἀντὶ τούτων ἐστερήθης script. III Macc. 5, 32. — τὰ (de articulo v. Kühner gr. Gr. II[2] p. 550) τετρακόσια scripturam vulgatam cum τὰ τριακόσια (τ̄ *B*) a Schmidtio commutatam non oportuisse ex eis quae antea disputata sunt elucet: trecenta talenta sive 1,800,000 drachmae non suffecturae fuissent nisi 90,000 hom. liberandis, h. e. numero minori quam vel Andreas indicaverat. erat autem liberalitate regis auctus interim numerus, non deminutus.

§ 16.

p. 5, 8. οὐκ ἄχρηστον οἴομαι, κατακεχώρισται codicum plurimorum revocavi, cum Schmidt οὐκ ἄχρηστον οἶμαι κατακεχωρίσθαι ediderit. atque interpositum οἶμαι vel οἴομαι exemplis non eget (v. Schmid ,Attic.' III p. 140), κατακεχώρισται autem non propriam h. l. significationem habet (,in acta publica referri'), sed translatum est ad scriptorem ipsum: ὑποτέτακται (v. inscr. Antiochi II, bull. de corr. hell. IX. 1885. p. 326, 6: τοῦ γραφέντος παρὰ τοῦ βασιλέως προστάγματος κατακεχώρισται τὸ ἀντίγραφον, exemplaque Wilckenii, Philol. 53 p. 103), sicut p. 7, 3 § 23 dixit: διόπερ τὰ ἀντίγραφα κατακεχώρικα et p. 66, 13 *ed. Schmidt.* κατακεχωρίκαμεν. vertendum igitur: ,atque edicti regii exemplum — non inutile id cognitu, opinor — a me subiectum est' (Iosephi verba § 27: ταῦτά τε συνεχώρει καὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦ προστάγματος εἰς δήλωσιν τῆς τοῦ βασιλέως μεγαλοφροσύνης ἔγνωσαν διαφυλάξαι fort. corrupta sunt: ,ἔγνωσαν] ἔγνω *W*, mihi suspectum' adnotat Niese, — nisi forte ille haec ut multa alia cum recte interpretari non posset, pro arbitrio reddidit).

p. 5, 9. μεγαλομέρεια recte scripsit Schmidt pro μεγαλομερία vulgato: illam enim formam solam habent tituli saec. II a. Chr. n. scripti (v. O. Glaser ,de serm. Polyb.' diss. Giss. 1894 p. 73).

§ 17.

p. 5, 13 sq. πρόσταγμα hoc regium finxit homo formularum sollemnium utique peritus —, nisi quod nimis longum fecit. Iosephus tamen ne in transcribendo quidem quod genuinum putaret edicto hoc sibi temperavit quin κυριολογίᾳ Aristeae substitueret suas quas crederet emendationes (velut posuit pro Aristeae εἰς τὴν πόλιν (v. ad § 2): εἰς τὰς πόλεις ἡμῶν; pro infinitivis legitimis (v. B. Peyron pap. di Londra p. 35, Letronne pap. Paris. p. 203, al.) ἀπολύειν παραχρῆμα τοὺς ἔχοντας et τὸν δὲ βουλόμενον προσαγγέλλειν imperativos: ἀπολυέτωσαν οἱ παρ' αὐτοῖς ἔχοντες et προσαγγελλέτω δὲ ὁ βουλόμενος; verbis non intellectis τὰς δ' ἀπογραφὰς ἐν ἡμέραις τρισὶν ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔκκειται τὸ πρόσταγμα, ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς καθεσταμένους περὶ τούτων <*§ 19*> substituit haec: βούλομαι δὲ τὰς ἀπογραφὰς (προγραφὰς codices) ἀφ' ἧς ἐξεπέμφθησαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχοντας; διειλήφαμεν <*§ 20*> voc. de rege secum deliberante sollemne (v. Lumbroso ,écon. pol.' p. 180) expulit scripsitque ἡγοῦμαι, al.).

p. 5, 20. τοὺς μὲν στρατιώτας — τραπέζης] verba haec qua ratione explicanda sint docuit Wilcken (Abhdl. d. Berl. Ak. 1886 p. 49). solvitur igitur utrisque, et militaribus et privatis dominis, pretium a βασιλικῇ τραπέζῃ — sc. ab ea mensa regia quae in singulorum dominorum domicilio constituta erat, v. Wilcken Goett. Gel. Anz. 1895 p. 156, Grenfell Reven. pap. p. 174 —, ita tamen ut privatis solvat τράπεζα ipsa, cum pecunia militibus pro servis debita ab eadem τραπέζῃ singulis τάγμασιν adsignetur, distribuenda ea ab ὑπηρέταις τῶν ταγμάτων (§ 21) singulis dominis.

§ 18.

p. 5, 25. ἱκανὴ ὠφέλεια] sententia qualis requiratur non potest dubium esse: ,praeter Soteris voluntatem ac praeter ius omne et terra Iudaeorum fuit vastata a militibus et homines

abducti; debebat enim militibus sufficere praeda (ὠφέλεια: cf. Schmidt ‚de Iosephi eloc.' p. 531) ea quam capiebant ex hostibus acie victis'. est autem haec sententia iam ab Iosepho non intellecta, reddente haec ita, § 29: νομίζω γὰρ αὐτοὺς καὶ παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς προαίρεσιν καὶ παρὰ τὸ δέον ᾐχμαλωτίσθαι, τήν τε χώραν αὐτῶν διὰ τὴν στρατιωτικὴν αὐθάδειαν κεκακῶσθαι, καὶ διὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον αὐτῶν μεταγωγὴν πολλὴν ὠφέλειαν ἐκ τούτου τοῖς στρατιώταις γεγονέναι. quae verborum conformatio cum manifesto et arbitraria sit et falsa, corruit cum ea etiam Kuiperi (Mnemos. XX p. 267): ἱκανὴ γὰρ ἦν ἡ παρὰ τὸ πεδίον ἐκ τούτων (vel ἐκ τούτου) τοῖς στρατιώταις γεγονυῖα ὠφέλεια, ubi τὸ πεδίον esse vult agrum Iudaeorum, qui scilicet opponatur hominibus ipsis: licuisse militibus diripere illum, non licuisse abducere hos. miror autem quod Kuiper, homo satis acutus, non vidit sic regem contra se ipsum dicere: una ex parte ille milites corripit quod τὴν χώραν Iudaeorum devastaverint, ex altera τὸ πεδίον licuisse diripi concedit: quasi aliud sit ἡ χώρα, aliud τὸ πεδίον. quae cum ita sint, videtur restare una Naberi ratio (ap. Kuiperum p. 268, 1) παρὰ τὸ πεδίον verba leniter mutantis in παρὰ τὸν πόλεμον (παρὰ πόδα coniecerat Schmidt). atque ipse quoque eadem sententia παρὰ τὸ πολεμεῖν pridem conieceram. postea autem dubitare coepi de mutandi necessitate omni. ut enim Latine ‚campus' interdum ponitur pro loco pugnae (v. Veget. III 17 p. 101, 21 ed. Lang.: ‚nam circa medias partes campi ex peditibus bene armatis debes habere lectissimos', III 25 p. 118, 4: ‚prior ergo de caesis hostibus spolia capiat, quod ipsi dicunt, colligat campum'), ita in hac Graecitate πεδίον similiter potuit usurpari. atque eius usus unum, ni fallor, revera extat exemplum. in Iobi enim cap. 39 vs. 21 cum Hebraica verba hunc habeant sensum (v. Dillmann[4] ad l.): (equus) ‚in convalle pedibus terram fodit et gaudet (in) robore | exit adversus arma(turam)', LXX interpretes vertunt: ἀνορύσσων ἐν πεδίῳ γαυριᾷ, | ἐκπορεύεται δὲ εἰς πεδίον ἐν ἰσχύι, ut prius πεδίον ex consuetudine sit positum (pro Hebraico בָעֵמֶק), alterum omnino insolenter (pro Hebraico: לִקְרַאת-נָשֶׁק). [ceterum בְּכֹחַ: ἐν ἰσχύι, LXX interpretes falso ad hunc stichum rettulerunt, non ad praecedentem]. his de causis suaserim ut παρὰ τὸ πεδίον verba et teneantur apud Aristeam et vertantur: ‚in loco pugnae', ‚in campo'.

p. 5, 27. διὸ — καταδυναστεία verba male fere intelleguntur de abductis tum hominibus (‚quia vero homines etiam ipsi sunt captivi abducti, hoc est omnino iniquum' Garbitz).

spectant tamen ad eam quae tum erat cum rex edictum promulgavit rerum condicionem: ,omnino igitur iniuste etiam nunc abducti tum homines in dominio alieno sunt': ἀλόγως καταδυναστεύονται. quod quo magis perciperetur, colon post ὠφέλεια a Schmidtio positum commutavi cum puncto.

§ 19.

p. 5, 28. πᾶσιν οὖν ἀνθρώποις τὸ δίκαιον ἀπονέμειν ὁμολογούμενοι] quam vere haec posita sint abunde docent papyri, velut pap. Paris. 61 p. 351: τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης πρὸ πολλοῦ ἡγουμένων πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν δικαιοδοτεῖσθαι, v. quae composuit E. Schwartz mus. Rhen. 40 (1885) p. 256 sq., quae facile possint multiplicari.

p. 6, 2. παντὶ καὶ (ita recte *s* pro μὴ) καθ' ὁντινοῦν τρόπον] ,quisquis — h. e. sive miles sive privatus homo — ex qualibet ratione — h. e. sive quod abduxit ipse sive emit ab aliis — habet in famulitio Iudaeos'.

p. 6, 7. καθεσταμένους recte scripsit Schmidt — neque enim putari potest Aristeas ipse posuisse κατεσταμένους *HLN*^II codicum, qualia in papyris neglegentius scriptis frequentia sunt —, cf. pap. Paris. p. 297, 5: Πτολεμαίου [τοῦ] καθεσταμένου διὰ τοῦ ἐν τῷ [Ἀνουβιείῳ] ἀρχιφυ[λακίτου], p. 357, 6: οἱ δὲ παρὰ τῶν τοπογραμματέων καθεσταμένοι πρός τε τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις χειρισμοῖς κριθήσονται κτέ. patet autem κατεσταλμένους, quod habent *N*^I*s*, nil esse nisi κατεσταμένους coniectura etiam magis depravatum.

§ 20.

p. 6, 10. ἐφ' ᾧ — ἔξειν] omisit hoc colon Iosephus, sive quod non intellexit, sive quod iam invenit corruptum (§ 31: προσαγγελλέτω δὲ τοὺς ἀπειθήσαντας ὁ βουλόμενος, ὧν τὰς οὐσίας εἰς τὴν βασιλικὴν κτῆσιν ἀνενεχθῆναι βούλομαι). quod autem ἐφ' ᾧ scripsi pro ἔφη codicum — ἐπὶ, quod tamquam suum insignivit Schmidt, iam pars *s* habet, sensu tamen id carens —, id et rei et loquendi usui unice est aptum: cf. III Macc. 3, 28: μηνύειν δὲ τὸν βουλόμενον, ἐφ' ᾧ τὴν οὐσίαν τοῦ ἐμπίπτοντος ὑπὸ τὴν εὔθυναν λήμψεται κτέ. (indicativus quod hic post ἐφ' ᾧ positus est sicut in Mahaffyi pap. II p. [47, 2]: ἐφ' ᾧ παρέξεται et p. [151, 11]:

ἐφ' ᾧ τάξεται, et indicativi et infinitivi usus legitimus est). potest autem, ut dixi, vetustissima esse corruptela: ,dans l'écriture cursive de ce temps (s. III a. Chr. n.) il y a des exemples où le H et le Ω ne se distinguent guère', Mahaffyi sunt verba, bull. de corr. hell. 18 p. 146 — quamquam ipsum quod adfert exemplum (MICΘHI pro MICΘΩI scriptum) emendatum est a Wilckenio Goett. Gel. Anz. 1895 p. 146, 1. iubetur igitur qui volet deferre nomina eorum qui edicto non paruerint, idque ita ut in dominium (κυρείαν: cf. Peyron pap. Taur. I p. 152) accipiat corpus eius quem facta inquisitione apparuerit delictum commisisse. quale invitamentum Ptolemaeorum delatores foventium moribus omnino convenit: cf. Lumbroso ,éc. pol.' p. 285.

p. 6, 11. τὰ δὲ ὑπάρχοντα — ἀναληφθήσεται] convictorum corpora cum delatoribus ad serviendum concedantur, bona rediguntur in fiscum regium. haec quoque verbis propriis concepta sunt: cf. pap. Paris. n. 62 p. 181, 17 ed. Grenfell (Reven. pap. app. I): τὰ ἴδια [αὐτ]ῶν ἀνα[λ]ηφθή[σε]ται εἰς τὸ βασιλικόν, Mahaffy pap. II p. [99, 2]: κλ(ῆρον) τὸν ἀνειλημμένον εἰς τὸ βα(σιλικόν), p. [118, 23]: κλήρῳ τῷ [ἀνα]ληφθέντι εἰς τὸ βασιλικόν, (v. Wilcken Goett. Gel. Anz. 1895 p. 150). ceterum ἀναλημφθήσεται formam, vulgarem eam initio deinde late divagatam (v. W. Schulze ,Orthographicorum' ed. Marb. 1894 p. XIII sq.), Aristeae tribuere dubitavi.

§ 21.

p. 6, 13. εἰσδοθέντος — βασιλεῖ] ,edictum cum regi legendum esset transmissum'. verba propria hic quoque omnia sunt, v. Lumbroso ,éc. pol.' p. 180. minus accurate Iosephus § 32: τούτου δὲ τοῦ προστάγματος ἀναγνωσθέντος τῷ βασιλεῖ.

p. 6, 16. αὐτὸς recte Iosephus: ipse rex, non curans impensam quae sic 400 tal. excessura erat (v. ad § 15), in edicto sibi transmisso illud caput adiecit.

p. 6, 17. ἐκέλευσέ τε — τραπεζίταις] ,iussitque pecuniae summam — quae sic grandis facta erat — attribui tagmatum arcariis et mensariis regiis'. de διάφορα voc. supra dictum (ad § 5); ἀθρόαν autem cum adiunctum habeat participium οὖσαν, ab Iosepho quoque id lectum, h. l. non potest non habere granditatis notionem, usu quidem in sera Graecitate haud raro (translatio vulgata: ,iussitque solutionem, ut quae multiplex et cumulata esset futura, partiri et distribuere inter ministros mandatorum et regios numularios' admitti non potest: ἀπομερίζειν

enim τινὶ est ‚attribuere alicui‘ (‚eine Anweisung geben‘), non ‚partiri et distribuere inter‘. — participium si non adesset, esset ἀθρόαν: ‚universam‘, ‚uno tempore‘ (‚die ganze Summe auf einmal‘), sicut legimus in Mahaffyi pap. II p. [27, 6]: τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ μὴ ἄθρουν ἡμᾶς ἀλλὰ κατὰ μικρὸν λαμβάνειν; sed adest. ad rem quod attinet, putandum est τὸν διοικητήν, h. e. totius regni redituum supremum praefectum (v. Lumbroso ‚éc. pol.‘ p. 339 sq.) summas necessarias attribuere iuberi mensariis regiis per regnum constitutis: ei solvunt post factas ἀπογραφὰς dominis privatis et militaribus — ratione quidem ea quae supra declarata est (v. ad § 17). ὑπηρέται τῶν ταγμάτων (‚Regimentszahlmeister‘) recte appellantur in Aristeae codicibus et Iosephi libris *FV*, — reliqui habent τῶν πραγμάτων, quod Niese et Naber non debebant tenere. ταγματικοὶ ὑπηρέται dicuntur in pap. ap. Wilckenium act. acad. Berol. 1886 p. 17, cf. p. 55 sq. denique articulum quod omittunt codices Aristeae, addunt Iosephi, illa quoque ratio recte habet, quamquam sunt homines prorsus diversi, v. Krueger ad Thucyd. I 26, 2 al.

p. 6, 19. ἐκεκύρωτο ἐν ἡμέραις ἑπτά] non spectant verba ad ipsam liberationem ut Iosepho visum (§ 33: γενομένου δὲ τούτου ταχέως ἐν ἑπτὰ ταῖς πάσαις ἡμέραις τέλος εἰλήφει τὰ δοχθέντα τῷ βασιλεῖ), sed ad edictum: ‚postquam ita placitum est (οὕτω δοχθέν, qui est accusativus absolutus, v. ad vs. 22), edictum intra septem dierum spatium sancitum fuit (ἐκεκύρωτο) a rege‘.

§ 22.

p. 6, 20. ταλάντων ἑξακοσίων ἑξήκοντα] etiam si Iosephi correctio (τάλαντα δ' ὑπὲρ ἑξήκοντα καὶ τετρακόσια τῶν λύτρων ἐγένετο) praesto non esset, dubitandum fuisset de tal. 660. norat rex post adiectos ex sua voluntate captivos eos qui ante et post Soterem in Aegyptum devenissent, opus fore plus quam 400 tal. (§ 15), sive ex vicenarum drachmum ratione liberandos esse plus quam 120 000 homines. inclusae autem tum fuerant mulieres, v. § 9: τὸ δὲ λοιπὸν χύμα πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, ἔτι δὲ γυναικῶν, εἴασεν εἰς τὴν οἰκετείαν. iam igitur in ἀπογραφαῖς ipsis praeter opinionem accedunt πολλὰ τῶν ἐπιμαστιδίων τέκνων, pro quibus — aeque ac pro infantibus maioribus ac matribus quae iure deferebantur — vicenarum drachmum pretium domini poscebant. hoc autem modo si re vera extitisset summa 660 tal.

excedens, universus hominum liberandorum numerus maior fuisset quam 198,000: h. e. illa πολλὰ τῶν ἐπιμαστιδίων τέκνων numerum implessent milium duodeoctoginta, id cum Aristeas si sanus putari vellet, ponere non potuerit, utique cogitandum erit de numeri corruptela. iam Iosephi 460 tal. respondent dr. arg. 2,760,000 (sive dr. cupr. 16,560,000), existuntque sic ex ratione vicenaria 138,000 homines, h. e. implet adiecta infantium lactantium pars numerum 18000, id quod videtur credibilius.

p. 6, 22. προσανενεχθέντος δὲ] est vocabulum legitimum de magistratibus regem aut magistratus superiores in re difficili aut controversa consulentibus, v. pap. Paris. p. 364, 79: προσήκοντος ὑμῖν ... παραχρῆμα προσαναφέρειν ὑπὲρ τῶν δοκούντων ἔχειν τινὰ δίστασιν al. δὲ particulam ex *Hs* retinui, — quamquam fieri potest ut in προσανενεχθέντος reliquorum lateat προσανενεχθὲν δὲ: accusativi enim absoluti non minus legitimus hic foret usus quam genetivi, v. οὕτω δοχθὲν vs. 19, παρεπιγραφὲν δ' ἡμῖν ap. Wilckenium act. ac. Berol. 1886 p. 8,8 al.

p. 6, 22 sq. εἰ καὶ — δοθήσεται] εἰκοσαδραχμία (vel εἰκοσα δραχμία), quod *HLN* habent, manifestum est fuisse scripturam archetypi. eam autem nego posse cum *s* mutari in εἴκοσι δραχμία, immo ea ipsa correctione vitium inferri puto: nam nec δραχμίον Graecum omnino videtur et, ut sit, diminutivi hic prorsus nulla ratio. denique causa corruptelae plane latet. altera ex parte aut fallor aut εἰκοσαδραχμία substantivum omni caret reprehensione. ipsum quidem id vocabulum alias extare non videtur, sed extat formatum prorsus similiter πενταδραχμία (sive πεντεδραχμία). Cono quidam Atheniensis per quinque deinceps annos (v. Sauppe Ber. d. sächs. Ges. d. Wiss. 1855 p. 21) pro filio absente singulas drachmas θεωρικοῦ nomine ceperat: eam summam cum Hyperides vulgari nomine designet (p. 17 ed. Blass[3]: καὶ Κόνων μὲν ὁ Παιανιεὺς ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὑοῦ ἔλαβεν τὸ θεωρικὸν ἀποδημοῦντος, πέντε δραχμῶν ἕνεκεν ἱκετεύων ὑμᾶς κτέ.), Dinarchus ita definit (I 56): τὸν τὴν πεντεδραχμίαν ἐπὶ τῷ τοῦ μὴ παρόντος ὀνόματι λαβεῖν ἀξιώσαντα, — ut plane appareat πεντεδραχμίαν prorsus esse idem ac πέντε δραχμάς (apud Xenophontem hist. Gr. I 6, 12 πενταδραχμία Chiorum nummus est, v. Hultsch Metrol.[2] p. 554). hanc igitur ad similitudinem formatum εἰκοσαδραχμία in posterum suadeo ut in lexica recipiatur et eiciatur δραχμία (Schmidt quod coniecit: καὶ περὶ τούτων προσανενεχθέντος, εἰ εἴκοσι (ἢ πόσα) δραχμία δοθήσεται omnino falsum est: hiatus sic infertur — εἰ εἴκοσι —, δραχμία retinentur, supplementum

non otiosum solum sed prorsus falsum — verba enim καὶ τοῦτ' ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς ποιεῖν nil nisi 20 dr. mentionem patiuntur — infertur).

§ 23.

p. 6, 26. τὸν Δημήτριον ἐκέλευσεν] miror quod Schmidt, eorum hiatuum qui pronuntiando facile tolluntur inimicus obstinatus, gravissimam χασμωδίαν h. l. ipse intulit τῷ Δημητρίῳ ἐκέλευσεν adsciscens — ex *B* opinor.

p. 6, 27. ἐκδοῦναι pro quo εἰσδοῦναι recte ediderat Niese, apud Iosephum non debuit resuscitare Naber. atque p. 7, 3 et 6 ἐκδόσεως, quod item reposuit, ne in codicibus quidem Iosephi extat, sed recte εἰσδόσεως. Eusebii quoque editiones in posterum vitio illo liberandae. — in adornanda re ipsa Aristeas et cum prudentia versatus est et cum imprudentia. recte fecit quod provocavit ad Ptolemaeorum in administrando regno sollicitudinem qua rerum gravium levium cura ad ipsum regem referebatur et memoria scripta in archiis adservabatur (cum magno quidem id commodo nostro) —, ut εἴσδοσις illa, quae revera refert formulas legitimas, posset cum aliqua veri specie dici petita ex ipsis tabulariis. atque epistulae quoque haud male sunt compositae. imprudenter autem ille rem, quam ceteris locis se praesente actam fingit, h. l. repraesentat tamquam veteribus sub regibus actam (πάντα — τοῖς βασιλεῦσι τούτοις διῳκεῖτο). cf. ad p. 45, 2 *ed. Schmidt.*

p. 7, 4. cave adsciscas ex Iosepho τὸ τῶν ἀπεσταλμένων <ἀναθημάτων> πλῆθος: amat enim Aristeas adiectivorum et participiorum formas neutras substantivorum vice fungentes. praeterea confer e. gr. Dittenbergeri syll. inscr. n. 170, 23: τὴν ἀνάθεσιν ποιούμενοι τῶν ἀπεσταλμένων.

§ 24.

p. 7, 7 sq. εἴσδοσις haec formam habet ὑπομνήματος, cuius ab ἐπιστολῇ in adloquendo discrimen explicavit Wilcken Herm. XXII p. 5 et Goett. Gel. Anz. 1895 p. 152. Iosephus εἴσδοσιν tractavit non minore cum levitate quam fecit in προστάγματι supra (§ 17 sq.).

p. 7, 7. βασιλεῖ μεγάλῳ pro βασιλεῖ Πτολεμαίῳ, quod ex usu expectandum, hic in εἰσδόσει positum nescio num alia exempla

habeat. legit tamen illud iam Iosephus (diversi generis sunt βασιλεὺς μέγας in epistulis ficticiis (Eupol. ap. Euseb. pr. ev. IX 32; 34) et in titulorum enumeratione, velut inscr. Rosett. vs. 3 cum adnot. Letronnii).

p. 7, 8. ἀπολειπόντων pro ἀπολιπόντων scribendum fuisset, etiam si non extaret Iosephi τῶν ἔτι λειπόντων. Eusebius ἀπολειφθέντων, minus recte.

p. 7, 10. καὶ τὰ διαπεπτωκότα — ἐπισκευῆς] ‚utque ea volumina quae fuerint dissoluta, iustum in modum repararentur'. ad τὰ διαπεπτωκότα recte Letronne (recueil I p. 211, 2) τὰ πεπονηκότα, quod in inscriptionibus haud rarum est, comparat. pro ἐπισκευῆς voc. legitimo — cf. e. g. inscr. Rosett. vs. 34: τά τε προσδεόμενα ἐπισκευῆς προσδιωρθώσατο — Iosephus ἐπιμελείας posuit, sicut pro πεποιημένος οὐ παρέργως τὴν ἐν τούτοις ἐπιμέλειαν (cf. pap. Paris. p. 351, 17: πᾶσι τοῖς κατὰ μέρος διαστείλασθε περὶ τῶν αὐτῶν μὴ παρέργως) scripsit πάσῃ κεχρημένος περὶ ταῦτα σπουδῇ, pro προσαναφέρω sollemni δηλῶ ieiunum, aliaque id genus.

p. 7, 11. προσαναφέρω σοι. τὰ δὲ Aristeae et Eusebii codicum reposui, cum in Aristea verba soleant edi ita: προσαναφέρω σοι τάδε —, qua in conformatione offendit articuli ad βιβλία necessario pertinentis omissio. προσαναφέρω h. l. absolute positum est (‚refero'), plane ut fit in pap. Paris. p. 378, 2: ὅπως οὖν εἰδῇς, προσαναφέρομεν, v. ib. p. 364, 82. ceterum δὲ particulam concedo molestam esse viderique melius omitti. (noli putare ἐν τούτοις verba referenda esse ad curam voluminum laesorum solam cui opponatur inde a τὰ δὲ cura voluminum comparandorum: spectant ad curam utramque).

§ 25.

p. 7, 13 sq. τυγχάνει — σεσήμανται] ‚sunt enim legum volumina illa Hebraicis confecta litteris et sermone, neglegentius autem nec ut re vera se habent extant perscripta'. multum de his verbis olim dubitatum est, nec iniuria: quae enim inter τυγχάνει λεγόμενα et σεσήμανται sit oppositio non continuo apparet. quapropter cum alii tum Frankel (‚Vorstud. zu d. Septuaginta' p. 24) σεσήμανται ‚vertendi' notione h. l. accipiendum esse sibi persuaserunt — ut intellegenda sit vetustior illa translatio Graeca, de qua v. ad p. 68, 15 *ed. Schmidt* —; at falso: nullum enim eius significationis quod sciam extat exemplum. nil igitur relinquitur nisi ut σεσήμανται ea accipiatur ratione qua usurpatum est I Esrae

8, 48: πάντων ἐσημάνθη ὀνοματογραφία (,omnium scripto mandata sunt nomina'). quae significatio etiam in illum locum quadrare videbitur, si hunc in modum Demetrii verba fuerimus interpretati: Hebraice ut leges Mosaicae ab initio fuerint conceptae, Hebraica tum quoque in Aegypto circumferri earum exempla. ea autem exempla neglegenter omnino mendoseque esse scripta — utpote quae curas criticas non fuerint experta —: translationem igitur ad illa non posse institui, sed eius quidem rei causa adeundum esse exemplum Hierosolymitanum utpote illibatum (cf. § 2). — ac revera mendorum fuisse plena exempla Hebraica vulgaria facile Demetrio credemus: magna enim pars vitiorum quae LXX habent talibus ex exemplis fluxit: v. Frankel l. d. p. 214 sq. — οὐχ ὡς ὑπάρχει Iosephus per ἔχει reddidit (§ 37: συμβέβηκε δ' αὐτὰ καὶ ἀμελέστερον ἢ ἔχει σεσημάνθαι διὰ τὸ βασιλικῆς οὔπω τετυχηκέναι προνοίας), neglegenter quidem, ut solet, verba tradita tractans, sed ut tamen non liceat cum Davisio quem Niese et Naber sunt secuti, ἔχει codicum mutare in ἔδει.

p. 7, 16. τέτευχε Aristeae genuinum male apud Eusebium transiit in τετύχηκε: cf. pap. Taur. II p. 34, 26, Catal. Mus. Brit. p. 8, 25, Schmid ,Atticismus' I p. 86 al.

§ 26.

p. 7, 17. διηκριβωμένα] ,emendata' legis Mosaicae volumina velim intellegas Graeca, non Hebraica. scilicet ut concedamus non omni ex parte esse ficta quae narrantur de Philadelphi studio conficiendarum translationum (v. F. Ritschl opusc. I p. 30, Susemihl ,griech.-alex. Litt.-Gesch.' I p. 344), in ipsa bibliotheca certo non erant nisi libri Graece scripti. accurate igitur loquentem Demetrium Aristeas si voluisset facere, dicendum fuisset opus esse regi legis Mosaicae exemplo Graeco emendato, h. e. derivato ex intemerato fonte Hebraico. sed quibus destinatus erat Aristeae libellus Graeci verba ex ipsius rei natura non poterant non recte interpretari.

p. 7, 19—23. διὸ πόρρω — Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης] locus hic quod recte iam potest tractari Elteri maxime debemus beneficio, v. ,Gnomol. Graec. hist.' p. 213 sq., 240 sq. quo igitur tempore Aristeas opusculum suum scripsit — i. e. altero, ut videtur, ante Chr. n. saeculo —, Iudaeorum per alienas terras dispersorum et adauctus numerus et leges peculiares in Graecum dudum versae animos hominum advertere coeperant. gens ipsa

cum legum suarum et antiquissimam et divinam ferret originem, negabant alienigenae quaerebantque cur tandem legum illarum nulla apud scriptores Graecos antiquiores extaret memoria. quapropter Iudaei litterati summo studio aggressi sunt pervolutare litteras Graecas antiquas et expiscari si quid illic ad nationem suam pertinens cum laude aut esset aut videretur esse dictum. quo ex studio, cuius insigne est exemplum Iosephus, c. Ap. I § 5, 60 sq., 161 sq. ed. Niese, cum parum fructus redundasset — incogniti enim fere Iudaei Graecis ante Alexandri M. tempora —, rem inverterunt Iudaei ita ut legum suarum contenderent tantam olim creditam esse sanctitatem ut scriptores peregrini earum mentionem facere non fuerint ausi, idque eo magis quod τῶν ἐπιβαλλομένων τινὲς ὑπὸ τοῦ θεοῦ πληγέντες τῆς ἐπιβολῆς ἀπέστησαν (*Arist.* p. 68, 13 *ed. Schmidt.*). (quod figmentum posteriore aetate alteri cessit etiam magis mirabili: tum enim coepta est ipsa Graecorum sapientia et derivari et interpolari ex Iudaeorum, ut appareat Aristeam eiusque socios modestos fuisse prae ‚Aristobulis' idque genus hominibus). qui igitur paullo uberius de Iudaeis locutus sit primus inventus est Hecataeus Abderita, Ptolemaei I Soteris aequalis (v. ad § 7). quamquam in verbis et Hecataei et suis conectendis manifestum est Aristeam non satis caute esse versatum. ni mirum potuit quidem Hecataeus ipsis verbis dicere τὴν ἐν τοῖς τῶν Ἰουδαίων βιβλίοις θεωρίαν esse ἁγνήν τινα καὶ σεμνήν — sicut Theophrastus Clearchus Megasthenes Hermippus Iudaeos perhibent philosophos, v. Th. Reinach ‚textes relatifs au judaïsme' p. 8. 10. 11. 13. 39 —, at multum afuit ut ille ipse scriptorum priorum altum de Iudaeis silentium illinc explicaret. hunc autem in modum possunt ab eo saltem qui obiter legat Demetrii verba accipi, suntque revera ita reddita ab Iosepho (§ 38: διὸ καὶ τοὺς ποιητὰς αὐτῆς καὶ τοὺς συγγραφεῖς τῶν ἱστοριῶν οὐκ ἐπιμνησθῆναί φησιν Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης, οὐδὲ τῶν κατ' αὐτὴν πολιτευσαμένων ἀνδρῶν, ὡς ἁγνῆς οὔσης καὶ μὴ δέον αὐτὴν βεβήλοις στόμασι διασαφεῖσθαι). — denique ut recte infra p. 68, 10 *ed. Schmidt.*: οὐδεὶς τῶν ἱστορικῶν ἢ ποιητῶν dictum est, ita male h. l. sunt οἵ τε συγγραφεῖς (i. e. rerum scriptores) καὶ ποιηταὶ καὶ τὸ τῶν ἱστορικῶν πλῆθος copulati (Elter p. 214), id quod sensit vel Iosephus. — τῶν κατ' αὐτὰ πεπολιτευμένων καὶ πολιτευομένων ἀνδρῶν] καὶ πολιτευομένων verba ab Iosepho et Eusebio omissa quamvis sint inconcinne addita ipsius esse Aristeae puto — significantis scilicet legum Mosaicarum sanctitatem eandem tum existimari quae olim sit existimata. ipsum πολιτεύεσθαι

verbum, pro quo § 3 eodem sensu διεξάγειν est positum, hac in Graecitate haud infrequens est (cf. Blass ad act. apost. 23, 1 et Grimm lex. N. T. s. v.).

§ 27.

p. 7, 23. ἐὰν οὖν φαίνηται recte Eusebius. nihil hac formula in hypomnematis libellisque regi aut magistratui superiori destinatis frequentius: v. Peyron pap. Taur. I p. 36, 8; p. 113 sq.; pap. Paris. p. 171; 209, 19 cet. etiam ἐὰν οὖν φαίνηταί σοι dici potuit (v. Catal. Mus. Brit. p. 7, 6; 25, 22; Mahaffy pap. II p. [1, 20], [24, 5, 3] cet., non potuit quod Schmidt ex *B* edidit: ἐὰν οὖν φανεῖταί (φανῇται codex) σοι ἔννομον: ea mera est interpolatio.

p. 7, 24 sq. γραφήσεται ... ἀποστεῖλαι] constructioni genuinae et in papyris frequentatae (v. locos ad ἐὰν φαίνηται modo adlatos et Schmidium ‚Attic.' III p. 79) male substituit Iosephus ὅπως: γράψεις τῷ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεῖ ὅπως ἀποστείλῃ.

p. 7, 26 sq. πρεσβυτέρους — ἀφ' ἑκάστης φυλῆς ἕξ] πρεσβύτερος quamvis hic aperte aetatem significet — sicut p. 9, 13 § 32 et p. 10, 26 § 38 —, non dignitatem, videtur tamen et vocabulum et numerus provenisse ex legis Mosaicae recordatione — id quod ex parte intellexit iam Epiphanius (ap. Lagardium Symmict. II p. 164). lex enim illa sicut olim data est Hebraiceque perscripta Mose cum 70 ex πρεσβυτέροις Ἰσραὴλ in Sinai montem egresso (Exod. 24, 1. 14), ita quae parabatur translatio Graeca eodem Aristeae visa est indigere apparatu, quo quam plurimum sanctitatis haberet et ipsa. descendunt igitur 72 hi πρεσβύτεροι tributim constituti a veteribus illis 70 ita ut quod hi testificati olim sunt, illi in proposito novo ipsi sint executi. atque eius rei causa scriptor non dubitavit resuscitare vel duodecim tribuum memoriam, v. § *38 sqq*.

p. 7, 27 — p. 8, 2. ὅπως — θῶμεν εὐσήμως] enuntiati haec est sententia: ‚ut scrutati in quo maior pars consenserit fidelemque translationem ita nacti conspicuo in loco reponamus, sicut decet et rem ipsam et tuum consilium'. verbis ὅπως — ἐξετάσαντες respondent in ipsa epistula § 32 haec: ὅπως ἐκ τῶν πλειόνων τὸ σύμφωνον εὑρεθῇ (ceterum postea ipsi interpretes conferendo inter se translationes consonantiam efficiunt, p. 66, 22 *ed. Schmidt.*). verba deinde ἀξίως — προαιρέσεως manifesto iungenda sunt cum θῶμεν εὐσήμως, non cum praecedentibus. convenienter toti narrationi

fingitur regis προαίρεσις haec ut volumina quae per se id merentur (ἀξίως τῶν πραγμάτων) in loco quam maxime conspicuo, i. e. in regia bibliotheca, reponantur (θῶμεν εὐσήμως), cf. in epistula, § 31, haec: ἵν' ὑπάρχῃ καὶ ταῦτα παρ' ἡμῖν ἐν βιβλιοθήκῃ σὺν τοῖς ἄλλοις βασιλικοῖς βιβλίοις. τιθέναι ‚deponendi', ‚reponendi' sensu notum est, ut satis fuerit attulisse exemplum unum verbi cum adverbio iuncti, Tobiae 6, 5: καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος· 'ἀνάτεμε τὸν ἰχθύν, καὶ λαβὼν τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἧπαρ καὶ τὴν χολὴν θὲς ἀσφαλῶς': ‚tuto repone'. verbo non intellecto συναγάγωμεν substituit Iosephus.

p. 8, 2. εὐτύχει (cf. ad § 38) ut pervulgatum est in epistulis hypomnematisque, additum διὰ παντὸς non memini me legere. quamquam quin legitima sit formula non dubito: διὰ παντὸς legitur similiter e. g. pap. Paris. p. 371, 52: καὶ ἀεὶ [μὲ]ν εὔχομαι τοῖς θεοῖς διασώζεσθαί σε καὶ τὰ [παρὰ] τοῦ βασιλέως εὐμενῆ διὰ παντὸς εἶναι.

§ 28.

p. 8, 4. σημάναντας Eusebii — δηλοῦντας Iosephus plurali et ipse numero — noli praeferre σημάναντα singulari: is positus est prorsus ex more (v. Krueger gr. Gr. 61, 4, 3). intellegitur scilicet is homo cuius munus est conficere epistulas regias.

p. 8, 9. ῥισκοφύλακας (‚Tresorwächter') et ῥισκοφυλάκια (p. 28, 23 *ed. Schm.*) quamquam nondum aliunde novimus, noli dubitare quin proprie Aristeas appellaverit. (Iosephus § 41 τοὺς φύλακας τῶν κιβωτῶν, ἐν αἷς ἐτύγχανον οἱ λίθοι circumscribit, χρηματοφύλακας Eusebius substituit).

p. 8, 10. νομίσματος] ‚pecuniae signatae' (νομίσματα Schmidt, ex *B* opinor, haud recte). ei opposita sunt ὁλκῆς τάλαντα (vs. 7), h. e. materies pondo numerata ex qua fierent donaria. ceterum νόμισμα intellegendum esse h. l. argentum ex epistulis (p. 9, 21 § 33 et p. 10, 11 § 35) videmus.

p. 8, 11. ἄλλα] τὰ ἄλλα cum et legerint h. l. Iosephus (εἰς θυσίας καὶ τὰς λοιπὰς χρείας) Eusebiusque et postea (§ 33) ipse habeat Aristeas, fort. recipiendum fuit.

p. 8, 12. ὡς ἂν ... διέλθωμεν] ‚ubi percurrerimus'. cf. § 38 p. 11, 3: ὡς ἂν ἡ μεταγραφὴ γένηται τῶν βιβλίων, p. 51, 16 *ed. Schm.*: ὡς ἂν ἀποφήνῃ (‚simulac responderis'), pap. Paris. p. 314, 17: καὶ αὐτὸς δέ, ὡς ἂν εὐκαιρήσω, παραχρῆμα παρέσομαι πρός σε, Deuteron. 27, 3: ὡς ἂν διαβῆτε τὸν Ἰορδάνην al. (etiam ap. Eus. praep.

ev. IX 32 sive Freudenthal ‚hell. St.‘ II p. 226: φρόντισον δὲ .... καὶ ἵνα ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς χρείας γενόμενοι (γενομένης, ut vid., codd.) legerim γένωνται, nisi forte — quod non puto — ὡς ἂν delendum est).

§ 29.

p. 8, 14 sqq. epistula haec Philadelphi valde detorta est ab Iosepho. ac ne ab ipso quidem Aristea bene est concepta: praeterquam enim quod iusto longior est, ab eis quae ante narrata sunt rerum quasdam habet differentias cum verborum interdum molesta sit similitudo. ceterum formulae epistolicae aetate Hellenistica usitatae in his proximisque litteris pellucent, — cum prorsus evanuerint in litteris eis quas Epiphanius (ap. Lagardium Symmict. II p. 162 sq.) qui tamen norat Aristeam, Ptolemaeum scribentem facit. (quod autem Freudenthal ‚hellen. Stud.‘ II p. 110 sq., 165 epistulas ab Eupolemo confictas, ap. Euseb. pr. ev. IX 31 sq., derivari vult ex ipsis his Aristeanis, equidem ut ὁμοιότητας aliquot agnosco ita quod est similitudinis referendum puto ad τύπον epistularum publicarum saec. II communem notumque omnibus).

p. 8, 14. χαίρειν καὶ ἐρρῶσθαι formula legitur etiam III Macc. 7, 1 (χαίρειν καὶ ὑγιαίνειν II Macc. 1, 10, cf. ib. 9, 19), cum usitatum sit χαίρειν simplex (ita Iosephus).

p. 8, 16. ἀνασπάστους alteri scripturae ἀναρπάστους praetuli propter Hecataei verba supra, ad § 8, exscripta.

p. 8, 19 sq. ἀφ' ὧν πλείονας — ἀπέδωκεν αὐτοῖς] pugnant haec cum eis quae in § octava erant dicta. illic tres myriades ex decem a se abductis Soter εἰς τὴν χώραν κατῴκισεν ἐν τοῖς φρουρίοις, i. e. κατοίκους fecerat (v. adn.), contra quod hoc loco ille τοὺς προόντας — h. e. qui ante ipsum in Aegyptum devenerant sive posteros eorum — κρίνας πιστοὺς in φρουρίοις constituisse, ex eis vero quos ipse abduxerit πλείονας (: τρεῖς μυριάδας § 8) εἰς τὸ στρατιωτικὸν σύνταγμα adsumpsisse dicitur, h. e. fecisse μισθοφόρους, — quod quidem genus prorsus discretum est a κατοίκοις, v. Mahaffy ‚emp. of the Ptol.‘ p. 179, Lumbroso ‚éc. pol.‘ p. 225 sq.

p. 8, 22. μή, quod omittunt Iosephus et Eusebius, recte positum puto. dicitur Soter τοὺς προόντας Iudaeos ideo potuisse sine indigenarum molestia collocare in castellis quod hi illis adsueverint utpote pridem in terra sua constitutis.

p. 8, 23. καὶ ἡμεῖς — τοῖς πᾶσι] haec verba quo sensu accipienda sint licet ambigere: ex grammatica enim ratione intellegi potest tam tum ipsum facta regni παράληψις ac 'φιλάνθρωπα' (v. A. Peyron pap. Taur. I p. 175 sq.) ea occasione tribui solita quam tempus a παραλήψει longe remotum ac φιλανθρωπία quasi generalis. illud si praefers, existit maxima discrepantia ab aliis locis: velut § 34 habemus Arsinoen regis sororem eandemque uxorem et p. 44, 24 *ed. Schm.* diem festum propter victoriam navalem de Antigono, h. e. res multo post Philadelphi accessionem factas. possunt quidem vel haec quodammodo excusari ita ut noluerit Aristeas cum Philadelphum faceret scribentem ad Eleazarum, sui inferri mentionem tamquam liberationis auctoris ac propterea — ut tamen ea haberet aliquam excusationem — rem ita conformaverit ut munificentia regis nata esset ex occasione sollemni. sed tamen cum maneat sic semper error immanis, interpretandum puto παραλαβόντες illud de tempore dudum praeterito ac φιλανθρώπως ἀπαντᾶν sumendum sensu generali: ‚ac nos quoque ex quo, patre mortuo, soli regnare coepimus, cum reliquos comiter tractamus tum cives tuos'. ipsa verba legitima sunt: παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν cum ex inscr. Rosettana notum est (v. Letronne ad vs. 1) tum ex inscr. Taniticae vs. 6 (Mahaffy ‚emp. of the Ptol.' p. 230): εἰς τὴν πέμπτην καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐν ᾗ παρέλαβεν τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρός, quae verba a. 238 scripta sunt, i. e. novem annis post Ptolemaei III τῆς βασιλείας παράληψιν atque ex usu hoc communi — praeter Aegyptiaca exempla modo memorata cf. e. c. Iliense ap. Dittenberger. syll. inscr. 156, 3. 18 — extat locutio etiam in epistulis ab Eupolemo Salomoni tributis. deinde φιλανθρώπως ἀπαντᾶν generaliter dictum legitur III Macc. 3, 20: εἰς τὴν Αἴγυπτον τοῖς πᾶσιν ἔθνεσιν φιλανθρώπως ἀπαντήσαντες (Philopatoris sunt verba), cf. ib. vs. 18: δι' ἣν ἔχομεν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους φιλανθρωπίαν et II Macc. 14, 9: καθ' ἣν ἔχεις πρὸς ἅπαντας εὐαπάντητον φιλανθρωπίαν (Alcimi sunt ad Demetrium, Syriae regem, verba).

§ 30.

p. 8, 25. quod <ὧν> ὑπὲρ legitur in *s*, interpolatio est eaque haud bona. cuius auctor cum vellet hoc enuntiatum conecti cum praecedente, non intellexit universae periodi — quae quidem paullo intricatius conformata est idque in modum

inscriptionum sollemniter conceptarum velut Rosettanae et Taniticae — rationes. sunt enim verba ἀφ' ὧν (vs. 19) — τοῖς σοῖς πολίταις (vs. 24) parenthesis modo interposita inter protasin et apodosin — id quod interpungendo indicavi —: scilicet eis quasi molliuntur ea quae de Iudaeis per Soterem et ante Soterem in Aegyptum transportatis modo fuerant relata: parti illorum concessisse privilegia Soterem — ut non omnes dura in condicione permanserint — atque ipsum quoque Philadelphum inde a regni accessione praeter ceteros leniter tractasse captivos illos. itaque protasis efficitur verbis ἐπεὶ *(vs. 15)* — αἰχμαλώτους (vs. 19), quam excipit apodosis inde a verbis ὑπὲρ δέκα μυριάδας (vs. 25): media interposita verba ἀφ' ὧν (vs. 19) — τοῖς σοῖς πολίταις (vs. 24) stant per se. quae cum ita sint, apparet ὧν quod non possit non referri ad τοῖς σοῖς πολίταις, et a codicibus omnibus et a Schmidtio recte omitti.

ibid. ὑπὲρ δέκα μυριάδας] redit Aristeas ad numerum pristinum, § 14, cum revera in fine multo plures fuerint, v. ad § 22.

p. 8, 26. διορθούμενοι — ὁρμάς] invisos fuisse fere Iudaeos Aegyptiis notum est, et per se utique probabile eos a plebe (ὄχλοι) multifariam esse mulcatos.

p. 9, 1. χαριστικὸν ἀνατιθέντες codicum et Eusebii quod revocavi pro Schmidtii χαριστήριον ἀνατ. — coniectura ea ipsiusne sit an *B* codicis ignoro —, invitus paene feci. nam χαριστικὸν ἀνατιθέναι qui dixerit aegre invenietur, estque haec iunctura ipsi vocabuli notioni contraria — usurpatur enim de munificentia liberalitate, velut a Philone leg. alleg. III 34 t. I p. 108 M. Μωυσῆς καὶ ἐπιτείνων τὸ τοῦ θεοῦ φιλόδωρον καὶ χαριστικὸν dicitur —, cum χαριστήριον ἀνατιθέναι sit locutio legitima et a multis frequentata, v. Plut. Timol. 29, Dittenberger syll. n. 282, 4; 347, 29 al.

p. 9, 3 sq. εἴς τε — καθεστάκαμεν] rex igitur se ipsum duo beneficia in Iudaeos modo liberatos contulisse dicit: alterum quo corpore vigentes εἰς τὸ στράτευμα adsciverit, h. e. fecerit μισθοφόρους, alterum quo qui ipsi servire possent utpote qui digni visi fuerint aulicis ministeriis, collocaverit in officiis. εἶναι περὶ ἡμᾶς ‚servire nobis' legitimum est: cf. pap. Paris. p. 401, 10: ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔστιν ἐνταῦθα περὶ Πετονοῦριν. deinde καὶ (ante τῆς vs. 5) ex Eusebio non magis adsciscere volui quam Schmidt: nam τῆς περὶ τὴν αὐλὴν πίστεως ἀξίους verbis non exprimitur novum quiddam sed continetur causa cur homines illi περὶ Πτολεμαῖον εἶναι potuerint. participium ὄντας cogitatione supplen-

dum est, sicuti alibi. ipsa ἡ περὶ τὴν αὐλὴν πίστις iunctura extare alibi non videtur; quamquam ex locutionibus cognatis (v. A. Peyron pap. Taurin. I p. 82 sq., Lumbroso ,éc. pol.' p. 195; 200 sq.) facile divinamus originem, velut dicuntur οἱ περὶ τὴν αὐλὴν διάδοχοι, ἀρχυπηρέται, ἡγεμόνες καὶ στρατιῶται (Polyb. XVI, 21, 8 H.), τὰ περὶ τὴν αὐλὴν φυλακεῖα (ib. XV, 25, 17) sim. proxime, ni fallor, ad hunc locum accedit I Macc. 10, 37 ubi Demetrius Iudaeis haec promittit: καὶ κατασταθήσεται ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν τοῦ βασιλέως τοῖς μεγάλοις, καὶ ἐκ τούτων κατασταθήσεται ἐπὶ χρειῶν τῆς βασιλείας τῶν οὐσῶν εἰς πίστιν. quo loco redit etiam ἐπὶ χρειῶν καθιστάναι locutio sollemnis. quam mirum sane est quod qui de duobus aliis Aristeae locis, p. 34, 4; 43, 23 *ed. Schmidt.*, ubi οἱ ἐπὶ τῶν χρειῶν extant recte disputavit A. Peyron (pap. Taur. I p. 105) h. l. non agnovit, ut Schmidt demum — nam ignoravit anonymum Bodleianum a Lumbrosone act. min. Taurin. IV 1869 p. 554 protractum — ἐπιχειρων codicum (pro quo ἐπικρίνων [κατέστησα] Eusebius ex coniectura arbitraria) mutaverit in ἐπὶ χρειῶν. idem Schmidt recte commendavit καθεστάκαμεν pro κατεστάκαμεν (v. ad § 19), scribens tamen ipse κατεστήσαμεν, ex *B* ut videtur.

§ 31.

p. 9, 6 sq. βουλομένων δ' ἡμῶν — προῃρήμεθα] constructio papyris plane digna, cf. pap. Mus. Brit. p. 7, 4: ἡμῶν θεραπευουσῶν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἀξιοῦμεν, pap. Paris. p. 209, 7: θυσιάσαντός μου κατέλυσα al.

p. 9, 7. in τούτοις, i. e. Iudaeis Aegyptiis a rege modo liberatis, cur offenderit Schmidt prorsus non intellego. σοι male Eusebius.

§ 32.

p. 9, 12. καλῶς οὖν ποιήσεις — ἐπιλεξάμενος] καλῶς ποιεῖν cum participio iunctum cum frequentissimum sit (v. e. g. Freudenthal ,hell. St.' II p. 210), ipsum h. l. participium mediali an cum Eusebio activa forma efferas nihil refert: extat ἐπελεξάμεθα infra *§ 38* p. 10, 26, contra ἐπιλέξας p. 35, 22 et p. 43, 16 *ed. Schmidt.*

§ 33.

p. 9, 18. τὸν ἀρχισωματοφύλακα an τῶν -φυλάκων praestet difficile dictu. quamquam enim scripsit Aristeas aetate ea ubi

vulgatus pridem esset titulus olim uni debitus — ac duos saltem una memorat § 7 —, tamen vel sic eodem iure singularem ponere potuit quo pluralem. illud si fecit, Andreas legatus effertur solus quamvis plures eundem titulum tum habuerint, sicuti e. g. habemus Ἀσκληπιάδην τὸν ἀρχισωματοφύλακα καὶ διοικητήν Cat. mus. Brit. p. 11, 29 aut Δημήτριον τὸν ἀρχισωματοφύλακα καὶ γραμματέα τῶν δυνάμεων ib. p. 41, 94, quaque ratione extat alio munere non addito Πολυκράτης Ἀργεῖος ὁ ἀρχισωματοφύλαξ inscr. ed. in revue archéol. 1886 I p. 267; contra plurali si usus est, comparandi v. c. Ἐχέφυλος Πολυρρήνιος [τῶν ἀρχισω]ματοφυλάκων, athen. Mittheil. 19 (1894) p. 228, 8, aut Σωτήριχος Γορτύνιος τ[ῶν] ἀρχισωματοφυλάκων ib. p. 229, 5 al.

p. 9, 19. τιμωμένους παρ' ἡμῖν generaliter est dictum — ea ratione qua memorantur p. 45, 28 *ed. Schm.* βασιλικοὶ παῖδες, καὶ τῶν τιμωμένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως —, ut quamvis appareat fuisse Aristeam ipsum quoque ex aulae proceribus, tamen qualis eius fuerit dignitas non indicetur. contra in Eleazari responso Ἀνδρέας τῶν τετιμημένων παρὰ σοὶ verbis redditur — idque haud proprie — ἀρχισωματοφύλαξ epistulae regiae (ex Iosephi verbis XII § 17: Ἀρισταῖος δέ τις φίλος ὢν ἐν τοῖς μάλιστα τῷ βασιλεῖ quod concludit Lumbroso ‚éc. pol.' p. 194 putandum esse eum fuisse 'τῶν πρώτων φίλων', manifesto errat: arbitraria est Iosephi verborum conformatio).

p. 9, 21. γράφων — κεχαρισμένος ἔσῃ] scripturam codicum plurimorum cum Eusebiana (quam totam exhibuit Schmidt) ita coniunxi ut illinc asciscerem γράφων hinc κεχαρισμένος, eiecta tamen γὰρ particula. ita nanciscimur constructionem plane genuinam: frequentissima enim in papyris futuri exacti haec est periphrasis, cf. e. g. Mahaffy pap. II p. [108, 38]: τούτου γὰρ γενομένου ἔσομαι τετευχὼς τῶν παρά σου φιλανθρώπων, pap. Paris. p. 309, 12: καὶ ἡμῖν ἔτει (leg. ἔσῃ) μεγάλως κεχαρισμένος, Schmid ‚Attic.' III p. 113 al. etiam περὶ ὧν ἂν βούλῃ — pro quo mox περὶ ὧν ἂν αἱρῇ variationis gratia dicitur —, e more positum est, cf. e. g. pap. Paris. p. 309, 8: καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν ἔρχεσθαι περὶ ὧν βούληται.

§ 34.

p. 10, 1 sq. in hac quoque epistula reddenda Iosephus summa licentia usus est.

p. 10, 1. φίλῳ γνησίῳ num exemplum aliquod habeat genuinum ignoro: simili tamen formula usus est Eupolemi

personatus Salomo, ap. Eus. pr. ev. IX 31: βασιλεὺς Σολομὼν Οὐαφρῇ βασιλεῖ Αἰγύπτου, φίλῳ πατρικῷ, χαίρειν, itemque c. 33. quamquam Aristeae, si et nollet nudum nomen ponere et vellet Eleazari indicare condicionem tamquam qui suo iure uteretur principis, difficile erat excogitare quae melius rei conveniret appositionem; βασιλεῖ Πτολεμαίῳ τῷ ἀδελφῷ scilicet (v. Wilcken Herm. 29 p. 436. 446) quamvis non prorsus absonum displicuit.

p. 10, 2. εἰ αὐτός τε ἔρρωσαι] formula communis ac legitima (cf. e. gr. Freudenthal l. c. II p. 165, Viereck ‚serm. gr.' p. 74, Mahaffy pap. II ind. s. ερρωσαι) — quae quidem non, ut olim Cobeto visum, ex Romanorum formula illa epistolica fluxit sed contrario modo ipsa formulae illius fuit fons —, necessario hic fuisset restituenda etiam si non servasset Eusebius (ceterum eodem modo erratum II Macc. 11, 28 ed. Swete in codicibus Alexandrino et Veneto gr. 1: ἔρρωσθε, εἴη ἂν ὡς βουλόμεθα et 9, 20: ἔρρωσθε καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ ἴδια κατὰ γνώμην ἔσται (ἐστὶν melius Ven.) ὑμῖν: utroque loco in editionibus plerisque εἰ ἔρρωσθε recte est restitutum).

p. 10, 2 sq. ἡ βασίλισσα Ἀρσινόη, ἡ ἀδελφή, καί τὰ τέκνα] ad historiae fidem si vellemus haec exigere, putandum utique esset hanc epistulam fuisse scriptam post annum 274: illo enim, ut videtur, anno Philadelphus Arsinoen, sororem suam, repudiata priore Arsinoe, Lysimachi filia, uxorem duxit (v. U. Koehler Berl. Sitzungsber. 1895 p. 971). atque cum altera illa Arsinoe ex fratre non habuerit liberos (v. Mahaffy ‚emp. of the Ptol.' p. 155, 1 et ap. Grenfellum ‚revenue laws of Ptol. Phil.' p. XXII), τὰ τέκνα, si vellemus quasi premere formulam usitatam, prioris intellegendi essent Arsinoes liberi ab altera adoptati (v. schol. Theocr. 17, 128: bucol. Gr. ed. Ahr. II p. 427). at melius, puto, has argutias mittemus.

p. 10, 3 sq. καὶ αὐτοὶ δὲ ὑγιαίνομεν] et sic recte dicitur (cf. e. gr. inscr. Herm. 29 p. 436, 3) et inverso modo ὑγιαίνομεν δὲ καὶ αὐτοί (Mahaffy pap. II p. [135, 8] al.).

§ 35.

p. 10, 4. λαβόντες τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν] similiter quidem locuti sunt Vaphres et Suro Eupolemiani: ἅμα τῷ ἀναγνῶναι τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν (Freudenthal hell. St. II p. 110), at noli quicquam inde colligere: usitatur omnino haec Graecitas periphrasi illa. velut extat ap. Mahaffyum pap. II p. [119, 15]: κομισάμενοι

τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολήν, p. [122, 11]: ἀνέγνων τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολήν, al. ac propterea etiam hiatum admisit Aristeas, utpote legitimum in locutione usu recepta — sicut admisit in εἰ αὐτὸς verbis eadem de causa.

p. 10, 6. παρανέγνωμεν pro vulgato ἀνέγνωμεν recte recepit Schmidt, v. Freudenthal l. c. p. 125, 1.

p. 10, 7. idem Schmidt ex Eusebio — quocum faciunt *LN* codices — recte ascivit εἰδῶσιν pro ἴδωσιν vulgato: legitimum est et frequentatum tali in re verbum illud.

p. 10, 9. τράπεζαν εἰς ἀνάθεσιν] cf. Dittenberger syll. inscr. n. 170, 11: ἀφεστάλκαμεν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ἐν Διδύμοις τήν τε λυχνίαν τὴν μεγάλην καὶ ποτήρια χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ εἰς ἀνάθεσιν τοῖς θεοῖς τοῖς Σωτῆρσι κομίζοντα Πολιάνθην —, quae quidem inscriptio tota digna est quae inspiciatur: versatur enim in re prorsus simili. Graeco igitur vocabulo vulgari usus est Aristeas, non proprio: τράπεζα enim τῆς π ρ ο θέσεως a LXX interpretibus dicitur.

§ 36.

p. 10, 12. Ἀνδρέας τῶν τετιμημένων παρὰ σοὶ καὶ Ἀριστέας] Schmidt quod scripsit — ex *B* ut videtur —: ἄνδρες τῶν τετιμημένων παρὰ σοί, καὶ Ἀνδρέας καὶ Ἀριστέας omni caret fide. Ἀνδρέας τῶν τετιμημένων παρὰ σοὶ verbis exprimitur Ἀνδρέας ὁ ἀρχισωματοφύλαξ epistulae regiae (§ 33); ut Aristeas etiam in responso pontificis careat titulo (Iosephus parum accurate, ut solet: Ἀνδρέας καὶ Ἀρισταῖος οἱ τιμιώτατοί σου τῶν φίλων).

p. 10, 14. μετέδωκαν codicum et Eusebii omnino revocandum erat pro παρέδωκαν *B* codicis a Schmidtio falso praelati. μεταδιδόναι τινί τι est ‚sermone edocere aliquem aliquid‘, quod omnino huc convenit; cf. Mahaffy pap. II p. [122, 3]: οὐδ' Ἰμούθῃ τῷ υἱῷ ἐπὶ τῶν τόπων μεταδεδώκατε (‚nor to Imouthes, my son, who is on the spot, have you given any information‘ Mahaffy). tradiderant Andreas et Aristeas regis epistulam et donaria (§ 35), praeterea quae ille eos iusserat — ac miserat διαλεξομένους, (§ 33) —, coram edocuerant Eleazarum. atque omnino nihil frequentius quam mandata legatis coram exsequenda commissa, cf. e. c. Dittenberger syll. 171, 22. 26, Viereck ‚serm. gr.‘ p. 2, 8. 11; p. 3, 6; 26, 26 al.

p. 10, 16. ἁρμόζοντα τοῖς σοῖς γράμμασι] γράμμασι codicum Aristeanorum an πράγμασι Eusebianorum praeferas dubitare licet. quamquam ad idem fere redeunt: γράμμασι scriptor si

posuit, intellegendae cogitatione res epistula regis narratae, i. e. liberati honoribusque adfecti tot Iudaei; contra si πράγμασι, vocabulo ipso res illae indicantur (altera significatio qua τὰ σὰ πράγματα per se possunt esse ‚regnum tuum', hic non apta).

p. 10, 19. κατὰ πολλοὺς <τρόπους> εὐηργέτηκας Eusebii si haberent Aristeani quoque codices, susciperem utpote locutionem frequentem, cf. e. gr. inscr. athen. Mitth. 19 (1894) p. 18: ὁ δῆμος Ἀπολλώνιον Ἐπιγόνου εὐεργέτην γεγονότα κατὰ πολλοὺς τρόπους τῆς πατρίδος (scil. ἀνέθηκεν), ib. p. 26 alium εὐεργέτην γεγονότα τοῦ δήμου κατὰ πολλοὺς τρόπους; Kenyon Catal. pap. mus. Brit. p. 19, 4: κατὰ πολλοὺς τρόπους ἀντειλημμένου σου. quod fieri potest ut Iosephus quoque legerit ita haec referens § 54: ἀμείβεσθαι γὰρ ἡμᾶς δεῖ τὰς σὰς εὐεργεσίας πολυμερῶς εἰς τοὺς ἡμετέρους πολίτας κατατεθείσας. non tamen volui abicere κατὰ πολλοὺς simplex: quippe sententia inest bona — nam satis utique erat significare grandem hominum liberatorum multitudinem, omissis qui praeterea in quosdam collati erant honoribus — et ipsa locutio quamvis non omni ex parte emendati sermonis consuetudini conveniens, videtur tamen explicabilis. scilicet cum scriptor bonus κατὰ πολλοὺς non fuerit usurus nisi notione distributiva, ‚jedesmal viele', — ut κατ' ὀλίγους haud raro ita usurpatum legitur, v. intp. ad Herod. 8, 113; Thucyd. 3, 111, al. —, tamen credibile utique evanuisse paulatim sentiendi hanc subtilitatem ac κατὰ πολλοὺς coepisse adhiberi designandae omnino multitudini, ut ad idem fere redeat atque κατὰ πλῆθος, ἀθρόοι, similes locutiones (κατὰ πολὺ in *x* codice ex arbitrio est correctum, ac multo melius sic foret coniectatum κατὰ πολλά, cf. inscr. Rosett. 9: ἐπειδὴ βασιλεὺς Πτολεμαῖος . . . κατὰ πολλὰ εὐεργέτηκεν τά θ' ἱερά κτέ.).

§ 37.

p. 10, 20. προσηγάγομεν ὑπὲρ σοῦ θυσίας] verba ut sunt propria (Letronne Recueil I p. 344), ita res ab Iudaeorum consuetudine non abhorret, v. Schürer II p. 243 sq.

p. 10, 21. ηὔξατο . . . ἵνα] eadem constructione infra p. 57, 7 *ed. Schm.*: εὐχόμεθα γὰρ ἀεὶ πρὸς τὸν θεόν, . . . ἵνα παρῇ πάντα (p. 54, 11: ἱκετεύειν δὲ τὸν θεόν, ἵνα μὴ ... βλάπτῃ) —, quae constructio quam late pateat in sera Graecitate notum est (v. Schmidt ‚de Ios. eloc.' p. 430 sq., Diel ‚de enunt. final.', progr. Monac. 1895 p. 38 sq., al.).

§ 38.

p. 11, 2. καλῶς οὖν ποιήσεις (v. ad § 32), βασιλεῦ δίκαιε, προστάξας, ὡς ἂν ἡ μεταγραφὴ γένηται τῶν βιβλίων, ἵνα πάλιν ἀποκατασταθῶσι πρὸς ἡμᾶς ἀσφαλῶς οἱ ἄνδρες] simillime quidem Vaphres Eupolemianus a Salomone petit: φρόντισον . . καὶ ἵνα ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς χρείας γένωνται (γενόμενοι alii, v. ad § 28). at ne hic quidem cum Freudenthalio (l. c. p. 110) sumpserim intercedentem aliquam artiorem Eupolemum inter et Aristeam rationem, sed nil nisi agnosco formularum similitudinem ex rei similitudine ortam; cf. e. gr. Dittenberger syll. n. 165, 33: ἑλέσθαι δὲ καὶ ἄνδρας οἳ ἀποκαταστήσουσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν μετὰ ἀσφαλείας, Ioseph. A. XIII, 9, 2 (Viereck ,serm. Gr.' p. 113): ὅπως τε αὐτοῖς πρός τε βασιλεῖς καὶ δήμους ἐλευθέρους γράμματα δῶσιν εἰς ἀσφάλειαν τῆς εἰς οἶκον ἐπανόδου, C. I. L. I 203 (Viereck p. 32): τούτους ἑαυτὸν κατὰ τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα εἰς τὰς πατρίδας ἀπολῦσαι βούλεσθαι.

p. 11, 4. ἔρρωσο] recte omnino Aristeas hoc vocabulum posuit, quo h. l. indicatur scribi ad dignitate parem: subditis enim ad regem scribentibus inconcessum illud sed utendum εὐτύχει verbo — ut § 27 facit Demetrius. cf. Mahaffy ,Athenaei' Londin. 1895 II p. 67. sic constat exordio finis: nam Ἐλεάζαρος ἀρχιερεὺς βασιλεῖ Πτολεμαίῳ verbis ita collocatis qui utitur sui iuris est, cf. Wilcken Herm. XXII p. 5.

§ 39.

p. 11, 5 sq. nomina 72 interpretum ex ipso Aristea transtulit in opusculum ,de ponderibus et mensuris' a. 392 (v. Lagarde Symmict. II p. 211) consarcinatum Epiphanius episcopus. cum tamen ea libelli Epiphaniani particula absit et a codicibus Graecis hodie notis et ab interpretatione Armeniaca (Fr. hist. Graec. V 2 p. 405 sq.), in vicem succedit translatio Syriaca. ea est edita — ac litteris quidem Hebraicis — a Paulo de Lagarde Gottingae 1880 (cf. E. Nestle Theol. Lit.-Zeit. 1880 p. 552 sq.): hinc idem Lagarde nomina rursus redegit in formam Graecam in Epiphaniani opusculi editione Graeca (Symmict. II p. 161), ita tamen — ut ait ipse — ut in redintegrandis eis recurrerit ad Aristeam. qua de causa nobis non Graeca haec Lagardii conformatio curanda est sed adeunda ipsa translatio Syriaca (p. 17). (excerpsit inde nomina meum in usum R. Pietsch-

mann Gottingensis). — ad ipsa deinde nomina quod attinet nemo quod sciam post Frankelium (‚Vorstud. z. d. Septuag.‘ p. 124 sq.) diligentius de eis quaesivit; ut pauca de eis h. l. possint dici. ac facile apparet pauperis fuisse ingenii inventorem: quippe in ordinem si redegeris 72 illa nomina, tertiam fere partem invenies bis terve positam. praeterea quivis videt esse ubique accommodata nomina ad speciem Graecam: ideo et vestis multo magis est Graeca quam apud veros LXX interpretes — velut positus est Ἰώσηφος pro Ἰωσήφ, Σομόηλος pro Σαμουήλ, Σίμων pro Συμεών, Ἴσακος pro Ἰσαάκ, Δανίηλος pro Δανιήλ — et ipsa nomenclatura ex parte Graeca: habes Ἰάσωνα Hellenisticum uxta Ἰησοῦν, Θεοδόσιον Θεόδοτον Θεόφιλον iuxta Ἰωάνην et Ἰωνάθαν, ut ipsa onomatologia referat tempora commixtionis. denique absunt fere nomina quae sono barbaro Graecas aures viderentur posse offendere (de Χαβεῦ nom. suspecto v. ad § 42). quae omnia si in unum coniunxeris, intelleges cadere vel in ipsa interpretum nomina id quod eorum de mentis cultura praedicat Aristeas p. 35, 23 *ed. Schm.*: οἵ τινες οὐ μόνον τὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν γραμμάτων ἕξιν περιεποίησαν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἐφρόντισαν οὐ παρέργως κατασκευῆς. Graecis autem oculis si destinata erat nominum haec tabula — sicut libellus totus —, etiam patet cur et nomina quaedam inseri potuerint quae in vita communi tum vix quisquam facile haberet Iudaeus — velut Ἄβραμος et Ἴσακος — et ipsae duodecim tribus fingi tamquam etiam tum florentes: Graecis scilicet incomperta fere erat maximae partis facta dudum iactura.

p. 11, 5. Ἰώσηφος, quod *Zs* habent, suscepi,. quamquam Schmidtii Ἰώσηπος vera forma est Graeca. *Epiphanii* יוסא (i. e. Ἰωσῆς, v. Blass ad act. apost. 1, 23) nil nisi forma breviata est.

p. 11, 5. 6. ἐζεκίας bis positum, ut altero utro loco corruptela lateat (חזקיא bis *Epiph.* quoque). quid lateat incertum: Ἰεζεκίας posuit Schmidt, quod tamen potius Ἑζέκηλος (Ἐζεκίηλος) esse debebat (§ 42). fortasse latet Ἐζείας (vel Ἑζείας: in spiritibus enim ponendis summa doctorum varietas, v. C. Könnecke ‚d. Behandlung d. hebr. Namen in d. Septuag.‘ progr. Stargard. 1885 p. 11 sq.): I Esr. 9, 14 eadem varietate habent cod. *A* Εζεκιας, cod. *B* Εζειας (: hebr. יַחְזְיָה Esr. hebr. 10, 15).

p. 11, 6. Ἰωάνης simplici ν scriptum praeferendum videtur (v. Blass Theol. Lit.-Zeit. 1894 p. 534 et ad act. apost. 1, 5): sed nolui inferre contra *Zs*.

p. 11, 8. *Epiph.* quod Ἐσχλεμίας et § 40 Σελεμίας pari

modo reddidit (per שלמי) recte fecit, rectius quam Aristeas qui idem nomen (שְׁלֶמְיָה) diversa ratione expressit.

p. 11, 9. in Βασέας (Βασαίας, Βασαῖος, בסא *Epiph.*) cur offenderit Frankel, Βαβαῖος (בבי) coniciens, non video: reddi ita utique potuit nomen Hebraicum, sive בַּעְשָׂא Aristeae obversabatur sive בֵּצַי sive simile quid (Βαασα LXX II Chr. 16, 1; Βασσαι cod. *B*, Βασσα cod. *A* I Esr. 5, 16, Βασου cod. *B*, Βασσου cod. *A* II Esr. 2, 17, Βεσει cod. *B*, Βασι cod. *A* Nehem. 7, 23).

p. 11, 10. idem Frankel in Δάκις (Δάκης *Hs*, דקי *Epiph.*) offendit coniecitque Ζακής (sic): זכי (Ζακχου, Ζακχαν II Esr. 2, 9, Ζακχους, Ζαθου Nehem. 7, 14, Ζακχαῖος N. T.). nomen non Hebraicum si admisit Aristeas — ut admisisse videtur in Ἄρσαμος —, praesto est Persa σατράπης τις τῶν ἐπιφανῶν ὄνομα Δάκης Zosim. III 27, 4 p. 148, 26 M. (: ‚Adaces' tamen Ammianus 25, 1, 6, cf. Nöldeke Wiener Sitzungsber. t. 116 a. 1888 p. 417).

p. 11, 11. ἁβραῖος sive ἀβραῖος (אברי *Epiph.*) *Zs* recte (Ἀζραῖος Schmidt, nescio num ex *B*). cf. כְּחֶבֶר: Αβαρ, LXX I Chron. 8, 17.

p. 11, 11 sq. post Χαβρίας in *Z* nomen intercidit (Σάτους quod vulgaria exempla addunt, coniecturae debetur, ortae ei fortasse ex ζήτει adscripto, cf. *H* cod.). iam ipsum Χαβρίας per se quidem potest intellegi (Iudic. 4, 11. 17. 21 חֶבֶר a LXX per Χάβερ redditur, unde facile Χαβρίας potuit effingi), corruptelae tamen arguitur ab *Epiph.*, qui Ζαχαρίας Χελκίας in exemplo suo Graeco legit (זכריא חלקיא Syr.). quae quin genuina sit scriptura non dubito.

§ 40.

p. 11, 13. pro Σαββαταῖος quod h. l. et vs. 17 Σαμβαταῖος legit *Epiph.* (סמבע), ad idem utrumque redit (cf. Byz. Z. IV p. 187).

p. 11, 17. per ἰησίας (ἰεισίας *Hsm*, אישי *Epiph.*) Ἰεσσε (Ἰεσσαι) fort. reddi putat Lagarde (i. e. יִשַׁי et I Chron. 2, 13 אִישַׁי). quamquam etiam de יְשַׁעְיָה cogitari potest (I Chron. 3, 21: ιεσεια cod. *A*, Nehem. 11, 7 cod. *B* ιεσια al.).

p. 11, 18. νατθαῖος quod habent *Z* (praeter *x*) et *s*, contra ματθαῖος *x* et *Epiph.* (מתי), utrumque stare potest. illam formam (altera explicatione non eget) recte, ni fallor, Zunz (‚Namen d. Juden' Berol. 1837 p. 7) comparavit cum נִתַּאי (נַתַּאי cod. *E*) Pirke Aboth I 6 (p. 30 ed. Cahn, Berol. 1875).

§ 41.

p. 11, 20. ἰωνάθας codicum Aristeae omnium Schmidtiano Ἰωνάθαν praetuli, utpote specie magis Graecum (יונתן *Epiph.* hic et vs. 25, ubi ἰωνάθης plerique codices).

p. 11, 21. Θεόφιλος nomen ter legitur in pap. Mahaffyi II n. XXVIII saec. III, ubi cum sit coniunctum cum Σαμάρεια vico, probabile utique est fuisse Iudaeum. ipsam illam cartam papyraceam ‚I found to be a list of retailers of oil, and of the amounts which they undertake to sell‘ Mahaffy Revenue pap. p. XL.

p. 11, 21. Ἄρσαμος (ארסם *Epiph.* quoque) corruptum ιatus Frankel Ἀσραμός vel Ἀδραμός (sic) coniecit — improbabiliter vel propter repetitionem, p. 12, 1. quamquam fatendum est Iranica potius esse nomen specie quam Semitica (nisi forte adsimulare licet אַרְצָא I Reg. 16, 9 quod in cod. *A* redditur Αρσα). — plane autem haeret aqua in Ἐνδεμίας nomine (אנדמיא *Epiph.*), quod sanum an corruptum putandum sit prorsus nescio.

p. 11, 23. Ἐλεάζαρος quod habent *Zs*, אליעזר *Epiph.* (: Ἐλιέζερος), discrimen fere non est.

p. 11, 23. Βαναίας (Βανέας) (בניא *Epiph.*) praetuli Schmidtianae formae Βαναῖος. exprimitur בָּנִי vel בְּנָיָה (cf. Gesenius-Buhl lex. Hebr. p. 110 sq. ed. 1895).

§ 42.

p. 11, 25. Χαβεῦ nomine quod Frankel reddi putat חֲבָיָה (Esr. hebr. 2, 61: οβαια cod. *A*, λαβεια *B*; Nehem. 7, 63: εβεια *AB*, αβεια א), fieri quidem id potuit — quamquam Χαβαίας ita expectaveris —, sed manet semper nescio quid duritiae vocabulique aspectus prorsus non Graecus. quo cum accedat כלב scriptura *Epiph.* (: Χαλεβ), videtur posse sumi corruptela. — proximum nomen cum Δοσίθεος perhibeatur a codicibus omnibus, non Δωσίθεος, reliqui (Δωσίθεος extat e. g. apud Mahaffyum pap. II p. [140, 33]).

p. 12, 1. ἰσάηλος *Zs* multo probabilius, ni fallor, quam איסאלוס *Epiph.* (: Ἴσαλος). scilicet idem illud valet atque יְשַׁעְיָה, mutata dumtaxat terminatione (אֵל pro יָה).

p. 12, 1. ἀβιήτης *Zs*, quo redditur sine dubio nomen aliquod ex multis illis per אב formatis. *Epiphanii* אביטור per se quidem posset intellegi — טור Syr.: ‚petra‘ —, sed prorsus

aliena talis forma ab Aristea. (’Αβῖτος transcripsit Lagarde, sed id nomen Romanum potius).

p. 12, 2. ἐζεχηλος cum *LN* scribas an ἐζεκιηλος cum *s*
ϊ
(ἐζεχῆλος *H*) et *Epiph.* (חזקיאיל), dubitare licet. redditur quidem fere יְחֶזְקֵאל Ἰεζεκιήλ; sed cum I Chr. 24, 16 εζεχηλ extet, in Aristea quoque ἐζεχηλος admitti potest.